

TARİHÇESİ VE BUGÜNÜ İLE BİRLEŞİK KRALLIK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN ESASLARI

Burcu Ezer

Özet

Oldukça köklü bir geçmişe sahip olan Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemi 14. yüzyıldan itibaren yoksullukla mücadele şeklinde ortaya çıkmıştır. Konuya ilişkin çeşitli yasalarla devlet, yoksulluğun önlenmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemi 20. yüzyılın ortalarında Beveridge raporundan da yararlanarak özgün halini almış; ancak bu sistem günümüzde de halen süren bir değişim ve dönüşümün muhatabı olmuştur. 1980'lere kadar yapılan irili ufaklı değişiklikler, Muhafazakâr Parti'nin on sekiz yıllık iktidarı boyunca yeni bir seyir izlemiş ve sistemin özelleştirilmesi yönünde çeşitli girişimlere rastlanmıştır. 1990'lı yıllar, yapısıyla oynanan sistemin hatalı veya eksik politikalarını düzeltme dönemi olmuştur. 1997 yılında iktidara gelen İşçi Partisi hükümetiyle sosyal güvenlik sisteminin değişimi yeni bir ivme kazanmış; üçüncü yol anlayışıyla sosyal güvenliğe ilişkin reform hareketleri gerçekleştirilmiştir. Bugün itibarıyla Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemi primli sistem, primsiz sistem ve sağlık hizmetleri olmak üzere üç ana koldan faaliyet göstermektedir. Primli ve primsiz sistem kapsamında yapılan ödemeler ve yardımlar yaşlılık, malullük, ölüm, hastalık, analık, iş kazası ve işsizlik riskleri bakımından şekillenmektedir. Aile yardımları ise tamamen primsiz rejim uygulaması ile gerçekleştirilmektedir. Zamanla kısmi özelleştirme hamlelerine muhatap olan sağlık hizmetleri ise genel olarak vergilerle finanse edilmekte ve bu kapsamda sağlanan hizmetler iki basamaklı olarak gerçekleştirilmektedir.

Anahtar sözcükler: Beveridge raporu, sosyal yardım, sosyal sigorta, temel emeklilik, ikinci emeklilik, yeni sağ, üçüncü yol.

Abstract

United Kingdom's social security system has a long-standing background has shaped like struggle against poverty from 14th century. The government has taken an important part in the struggle with numerous laws concerning to the subject. United Kingdom's social security system has taken on its original style in accordance with Beveridge report in 20th century but this system has also been the object of changes and conversions at the present time. The large and small changes which has been done well into 1980s have followed a new course along the Conservative Party's eighteen-year government and it has been come across with various attempts to privatize the system. The 1990s has been an amendment period of the modified system's lacking and missing aspects. The social security system conversation has gained a new acceleration with New Labour Party in 1997 and the government has made a reform with the thought that third way. At the present time United Kingdom's social security system consists of three main part: social insurance, non-contributory system and health care services. Payments and assistances as part of the non-contributory system and social insurance are paid for old age, disability, survivors, sickness, maternity, work injury and unemployment risks. Family assistances are implemented completely by non-contributory system. Health care services which has been faced with partial privatization in time are generally financed with taxes and health care services are fulfilled by primary health care and secondary care.

Keywords: Beveridge report, means-tested benefit, social insurance, state pension, state second pension, new right, third way.

I. GİRİŞ

Sosyal güvenliğin ilk evresini oluşturan yoksullukla mücadele politikaları, Birleşik Krallık'ta 14. yüzyıla kadar götürülebilmektedir. Hayırseverlik, ahlaki yükümlülükler ve din ekseninde şekillenen bu yardımlaşma anlayışı, 16. yüzyıldan itibaren yasalarla düzenlenmeye başlanmıştır. Sanayi Devrimi'nin çalışma koşulları, asgari yaşam standartları ve ücret konusunda yarattığı olumsuz sonuçlar, devletin sosyal güvenceler konusunda adım atmasında rol oynayan sebeplerden olmuştur. Böylelikle 19. ve 20. yüzyıllar sosyal güvenliğin şeklini almaya başladığı dönemler olmuştur. 20. yüzyılda yaşanan savaşlar ve savaşların toplumsal ve siyasal etkileri; yeni bir yol ayrımına gidilmesi sonucunu doğurmuştur. Sosyal devlet anlayışıyla ilerlenen bu yolda; devletin etkin rol üstlendiği, bireylere asgari bir yaşama standardı sunan, yoksulluğa ve işsizliğe savaş açan, yaşlılık veya diğer sebepler nedeniyle çalışma gücünün yitirildiği durumlarda bireylere destekte bulunan yeni bir sosyal güvenlik sistemi oluşturulmuştur.

Oluşturulan sistemlerin tasarlandığı gibi işlemediğinin zamanla anlaşılması ve sosyal politika anlayışlarının değişmesiyle birlikte dünya sosyal güvenlik sistemlerinde yeni adımlar atılmaya başlanmıştır. Birleşik Krallık'ta da benzer bir süreç yaşanmış ve 2. Dünya Savaşı sonrası Beveridge'nin sunduğu ilkeler uyarınca benimsenen sistemden ayrılma yönünde irili ufaklı kimi adımların atıldığı gözlenmiştir. 1980 sonrası yaşanan neoliberal akım ekseninde ise bu adımların atılmasında daha cesur davranılmaya başlanmıştır; özel sigortaları teşvik eden ve devletin sosyal güvenlik alanındaki sorumluluğunu asgari düzeye indirgeyen bir politika izlenmiştir.

İktidara gelen siyasi partilerin farklı politikaları ile sosyal güvenlik sistemi zamanla anlaşılması güç hale gelmiş ve dar bir eksene doğru kaymaya başlamıştır. Sistemi ayakta tutma amacıyla girilen her hamle, sosyal devlet anlayışından uzaklaşan bir yapıya neden olmuştur. Çalışmamızda; politik değişiklikler eşliğinde sosyal güvenlik sistemine ışık tutma, yaşanan gelişmeleri aktarma ve Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemine ilişkin asgari düzeyde bilgi verme amacıyla yola çıkılmıştır. Bu sebeple çalışmada öncelikle Birleşik Krallık sosyal güvenlik sisteminin tarihsel gelişimi ele alınacak; önemli olduğu düşünülen değişim ve gelişmelere değinilecektir. Ardından, ülke sosyal güvenlik sisteminin bugünkü işleyişi ele alınacak ve sistemin ana hatları aktarılmaya çalışılacaktır.

2. BİRLEŞİK KRALLIK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Genel Olarak

İngiliz Hukukunda sosyal güvenlik sisteminin seyri, yoksulluğun¹ bir problem olarak algılanmasıyla gelişme göstermiş; toplumdaki yoksulluğun değişkenliğiyle birlikte yoksulluğa yönelik politikalarda da değişiklikler gözlenmiştir. Önceleri bireysel bir problem olarak algılanan yoksulluğun, zamanla bireysel bir sorun olmadığı ve bireysel çabalarla çözümlenemeyeceği; yoksulluğa ilişkin problemlerin devletin aktif rol almasıyla birlikte aydınlatılabileceği anlaşılmıştır. Öyle ki, feodal İngiliz toplumunda zengin veya yoksul olmaya ilişkin yerleşik olan kaderci yaklaşımda zamanla kimi değişiklikler gözlenmiş; yoksulluk her ne kadar sosyal bir sorun olarak kabul edilmese de, sosyal hayatın düzeni açısından bu konuda düzenlemelere gidilmiştir. Böylece günümüz bütçe hesaplı yardımlarının (sosyal yardımların) en temel örnekleri kabul edilebilecek yardım sistemlerine başvurulmuştur².

¹ Yoksulluk kavramı ve yoksulluk kavramının İngiliz toplumundaki tarihsel seyri hakkında detaylı bilgi için bkz. V. George (1973). *Social Security and Society*. London: Routledge & Kegan Paul, s. 1-19, 37-41; E. Royle (2012). *Modern Britain: A Social History 1750-2010*. London: Bloomsbury Publishing, s. 189-205.

² N. Harris (2000). *Social Security Law in Context*. New York: Oxford, s. 70.

2.2. Beveridge Raporu Öncesi Gelişmeler

14. yüzyıla kadar götürülebilecek yoksullukla sistemli mücadele, İngiliz toplumunda devlet ve kilise işbirliği ile yürütülmüş; yerel birimlerde kilise cemaatine toplanan paralarla güçsüz ve dilenecek duruma gelmiş insanlara yardım edilmiştir³. 16. yüzyıl yasalarıyla getirilen düzenlemelerle her kilisenin kendi bölgesinden sorumlu olduğu bir yapı oluşturularak dilencilik cezalandırılacak bir eylem olarak kabul edilmiş; çalışabilecek durumda olan yoksulların çalışmaya zorlanması gerektiği, çalışmayacak durumda olan yaşlılara ise düşkünlerevinde bakılacağı belirtilmiştir⁴. 1572, 1579 ve 1598 tarihli yasaları yeniden ele alan 1601 tarihli Elizabeth Yoksulluk Yasasıyla (*The Elizabethan Act*) konuya ilişkin önemli bir adım atılmıştır. Bu yasayla yoksulluğun bireysel bir problem olduğu yönündeki anlayış terkedilmeksizin, kiliseler eliyle ve gelir testiyle durumları saptanan yoksullara yardım sağlanması kabul edilmiş; böylelikle topluma hâkim olan sosyal kargaşayı ve asgari bir yardım sağlayarak dilencilik önlemek amaçlanmıştır⁵. Kimilerince refah devletinin gelişmesinin başlangıç tarihi olarak kabul edilen bu yasa ile birlikte yoksulluk yardımları ilk kez genel, merkezi ve ülke çapında uygulanan bir nitelik kazanmıştır⁶. 1722 tarihli Yoksulluk Yardımı Yasasıyla (*Poor Relief Act*) ise hali hazırda bulunan yoksulevlerini kentin geniş bir kesimine yaymaya başlanılmıştır⁷. Ancak bu çalışmalar yoksulluğun ve işsizliğin önlenmesinde etkili olamamıştır. 1834 yılında bireyci ve liberal yaklaşımların hâkim olduğu bir diğer Yoksullar Yasası (*Poor Law Act*) çıkarılmış; fakat önceki düzenlemelere kıyasla bu yasa ile yoksulluk yardımlarından yararlanma şartları daha da ağırlaştırılmıştır⁸.

Bahsi geçen dönemin yoksulluk yasalarında yoksulların hastalanmasına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen; bu dönemde kiliselerce yoksullara doktor sağlanması, yoksulların doktor masraflarının üstlenilmesi gibi örneklerle de karşılaşılmıştır⁹. Hastane kurumu İngiliz toplumunda ilk olarak 18. yüzyılda ortaya çıkmış, gelişme kaydetmesi ise 19. yüzyılı bulmuştur. Ancak yoksulların bu hastanelerden faydalanabilmeleri, giriş için yerel idare yöneticilerinden kabul almalarına bağlanmasından ötürü pek de kolay olmamıştır¹⁰. Özellikle 19. yüzyılda yoksulların sağlık bakımı da yoksulevlerinin hasta koşullarında gerçekleştirilmiş fakat bu bakım oldukça kötü koşullarla sağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, zamanla yoksulevleri 1834 yasasını baltalayarak fiilen yaşlı ve hasta bakımının yapıldığı hastanelere dönüşmüş ve koşulları yavaş bir seyirle gelişmeye başlamıştır¹¹.

20. yüzyıl ve öncesinde yoksullukla mücadelenin bir diğer ayağını özel hayır kurumları oluşturmuştur. Bu kurumlar özellikle yoksul çocukların eğitimi, hastalara bakım, dullara destek gibi çok sayıda konuda etkin bir faaliyet alanı yaratmışlardır¹². Toplumsal gelişmelere paralel olarak değişen ihtiyaçlarla birlikte bu kurumların sunduğu yardımlarda gelişmeler yaşanmış ve bu kurumlar 20. yüzyılda da devletin sunduğu yardımların yanı sıra bir yardım ağını devam ettirmişlerdir¹³. Günümüzde özellikle yoksul çocuklara ilişkin yardım kurumlarının İngiliz toplumunda önemli bir role sahip olduğundan söz etmek mümkündür.

³ Harris (2000), s. 70; K. I. Tang ve J. Midgley (2008). *The Origins and Features of Social Security. Social Security, the Economy and Development* (Ed: J. Midgley ve K. I. Tang). New York: Palgrave Macmillan, s. 24-26; Royle (2012), s. 206; A. C. Tuncay ve Ö. Ekmekçi (2015). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (17. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık, s. 28.

⁴ Royle (2012), s. 206.

⁵ George (1973), s. 5-8; M. Hill (1990). *Social Security Policy in Britain*. Aldershot: Edward Elgar Publishing, s. 15; S. Sallan Gül (2000). Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40 (3-4), s. 55-56; Tang ve Midgley (2008), s. 25.

⁶ Tang ve Midgley (2008), s. 25; F. X. Kaufmann (2013). *Variations of the Welfare State: Great Britain, Sweden, France and Germany Between Capitalism and Socialism*. (Çev: Thomas Dunlap), Heidelberg: Springer, s. 100.

⁷ George (1973), s. 9.

⁸ George (1973), s. 12; Hill (1990), s. 15-16; Harris (2000), s. 72-73; Sallan Gül (2000), s. 56-57.

⁹ Royle (2012), s. 207.

¹⁰ Royle (2012), s. 219.

¹¹ E. Birlik (1950). İngiltere'de Sağlık Hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (3-4), s. 204; Royle (2012), s. 221.

¹² Royle (2012), s. 214-215.

¹³ Royle (2012), s. 216-217.

İşçilerin oy hakkı elde etmesi ve işçilerde sınıf bilincinin oluşmaya başlaması ile sosyalist düşüncelerin de etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletin sosyal güvenlik yaklaşımında önemli kırılmalar yaşanmıştır¹⁴. Yüzyılın sonunda, işçilere geçimlerini sağlayabilecek düzeyde bir ücret verilmesinin veya yeterli bir yoksulluk yardımının yapılmasının bir tehdit değil; aksine ekonomik refahın sürdürülebilmesi için bir gereklilik olduğu anlaşılmıştır. Böylelikle yoksulluğun salt bireysel değil, toplumu da etkileyen sosyal bir problem olduğu anlayışı benimsenmeye başlanmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında çok sayıda yasa çıkarılmış ve bu yasalarla vatandaşların büyük çoğunluğuna asgari sağlık ve çalışma standartları sağlamak ve suiistimal olaylarını kontrol altında tutmak amaçlanmıştır¹⁵. 1905 tarihli İşsizler Yasasıyla (*Unemployed Workmen's Act*) vergi yükümlüleri yanında işsizlere iş yaratma, çalışma kolonileri kurma ve işgücü değişimi sağlama konusunda yerel birimlere yetki verilmiştir¹⁶. 1906 yılında İşçi Tazminatları Yasası (*Workmen's Compensation Act*) çıkarılmış; bu yasa ile ilk defa belli başlı meslek hastalıkları nedeniyle ölenlerin yakınlarına ve malul olanların kendilerine tazminat ödenmesi düzenlenmiştir¹⁷. Ancak yüksek ücretle çalışan ve beden gücünü kullanmayan işçiler bu tazminat ödemelerinin kapsamı dışında tutulmuşlardır.

İngiliz sosyal güvenlik sistemi uygulamasında atılan bir diğer önemli adım, yoksulluğun en temel sebeplerinden birinin yaşlılık olduğunun kabul edilmesiyle gerçekleşmiştir. Böylece 1908'de Yaşlılık Aylığı Yasası (*Old Age Pensions Act*) kabul edilmiştir. Bu yasayla yetmiş yaş ve üzerindeki sabıka kaydı olmayan kimselere haftalık maktu ödemeler yapılması düzenlenmiş; böylelikle herhangi bir prim ödeme koşulu veya gelir testi aranmaksızın yaşlılara bir gelir sağlanmıştır¹⁸. Yararlanma bakımından ek koşullar aransa da, bu yasa ile yaşlılara yönelik yardım yapılmasında evrensellik ilkesi¹⁹ benimsenmiş ve şartları taşıyan her yaşlıya yardım yapılması amaçlanmıştır²⁰.

1911'de ise bir diğer önemli adım atılmış ve Ulusal Sigorta Yasası (*National Insurance Act*) kabul edilmiştir. Bu yasa ülkenin gelecekteki sosyal güvenlik yasalarının da temelini şekillendirmiş; kişilerin çalışırken ödedikleri primlerle, işsizlik veya hastalık nedeniyle çalışmadıkları dönemlerde belirli tutarlarda yardıma hak kazanmalarını sağlamıştır²¹. Bu yasa ile sigortalıya sağlık sigortası kapsamında ücretsiz tıbbi tedavi, hastalık yardımı ve analık desteği; işsizlik sigortası kapsamında ise işsizlik yardımı yapılması düzenlenmiştir²². Hem işçi hem işveren hem de devletin eşit oranda prim ödediği zorunlu bir sigortalılık sistemi inşa edilmiştir. Yasanın hastalık riski bakımından kapsamı beden işçilerinin çoğu kapsam altına alınarak geniş tutulmuş; işsizlik riski bakımından ise yalnızca küçük bir grup çalışanın işsiz kalması korunabilmiştir. Beden emeği ile iş görmeyenlerin sigorta kapsamına alınmaları gelirlerinin belirli tutarların altına olmasına bağlanmıştır²³. Hastalık riski bakımından işçilerin aileleri kapsama alınmamış; işçiye hastalık yardımı ödenmesi, hastalık sonucunda çalışmıyor olma ve bu durumun sosyal sigorta doktorunca tespiti koşullarına bağlanmıştır²⁴.

¹⁴ George (1973), s. 15.

¹⁵ Bu dönemde çıkarılan yasalar hakkında detaylı bilgi için bkz. Royle (2012), s. 233-238.

¹⁶ Royle (2012), s. 235.

¹⁷ Royle (2012), s. 235.

¹⁸ George (1973), s. 16; Hill (1990), s. 19; E. Evason (1999). *British Pension Policies Evolution, Outcomes and Options. Introduction to Social Security* (Ed: J. Ditch). London: Routledge, s. 103; L. Liu (1999). *Retirement Income Security in the United Kingdom. Social Security Bulletin*, 62 (1), s. 25; Harris (2000), s. 73; Sallan Gül (2000), s. 58; Royle (2012), s. 235-236; Kaufmann (2013), s. 102; Tuncay ve Ekmekçi (2015), s. 29.

¹⁹ Birleşik Krallık sosyal güvenlik sisteminde William Beveridge ile yeni bir görünüm kazanan ve böylece zorunlu sigorta anlayışı ile birlikte değerlendirilmeye başlanan evrensellik ilkesi, geniş anlamıyla; şartları taşıyan herkesi sosyal güvenlik kapsamına alma ve sosyal güvenlik araçlarının toplumun her kesimine ulaşmasını sağlama şeklinde açıklanabilir.

²⁰ P. Alcock (1999). *Development of Social Security. Introduction to Social Security* (Ed: J. Ditch). London: Routledge, s. 46.

²¹ George (1973), s. 17; Hill (1990), s. 19; Tuncay ve Ekmekçi (2015), s. 28. 1911 tarihli bu yasa ile Birleşik Krallık, işsizlik sigortası sistemini düzenleyen ilk ülke olmuştur. Bkz. Tang ve Midgley (2008), s. 29.

²² Harris (2000), s. 75; Kaufmann (2013), s. 102.

²³ George (1973), s. 17; Hill (1990), s. 22.

²⁴ Hill (1990), s. 20.

Yoksulluk yasaları döneminde yardımlaşma dernekleri ve işçi birlikleri eliyle çok sayıda kişinin hastalık, işsizlik gibi riskler bakımından kapsam dışı bırakılması, sigorta sisteminin finansal problemlerin çözümünde uygun bir yaklaşım olduğu düşüncesini kuvvetlendirmiştir. Böylelikle 1911 tarihli yasanın ulusal bir uygulama şeklinde kabulü ve genişlemesi mümkün hale gelmiş; tarafların karşılıklı ödün vermesiyle oluşturulan bu sistem, bireylerin ve toplumun refahı bakımından çözüm yolu olarak benimsenmiştir²⁵. Gilbert'in de ifade ettiği üzere oluşturulan bu ulusal sigorta sistemi, "sosyalizm tehdidine liberal bir yanıt" olmuş²⁶; bu sosyal politika hamlesiyle devlet bütçesine ağır bir yük yüklemeksizin ve ekonomik sistemin dengesini bozmaksızın daha eşitlikçi bir yapıya ulaşılmıştır.

1. Dünya Savaşı sonrası sosyal nitelikli kimi uygulamalara başvurulmuş; örneğin ilk olarak 1914'te silahlı kuvvetler mensuplarına aile yardımı ödenmeye başlanmıştır²⁷. Yine 1915'te savaşta ölenlerin çocuklarına ve dul kalan eşlerine aylık bağlanmasına başlanmış; 1916 tarihli yasa değişiklikleriyle ve 1920 yılında hazırlanan İşsizlik Sigortası Yasasıyla (*Unemployment Insurance Act*) sigorta kapsamı hem işçiler hem de işçilerin bakmakla yükümlü olduğu kişiler bakımından genişletilmiştir²⁸. 1925 yılında dul ve yetim emekli aylığı ile yaşlılık aylığının finansmanı bakımından 1908 tarihli yasadan daha farklı ve kapsamlı bir sistem hazırlanmış; yaşlılık aylığı için işçi ve işverenlerden de prim alınmaya başlanmıştır²⁹. Böylelikle prim esasına bağlı olmaksızın yapılan sosyal yardımların aşamalı olarak kaldırılması hedeflenmiştir³⁰.

2. Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle artan işsiz, hasta ve geride kalan sayısı mevcut yasalarda değişiklikler yapılmasına neden olmuştur. Örneğin hâlihazırda yapılmakta olan işsizlik yardımı, işsizlerin altı ayda iş bulabilecekleri varsayımından hareketle altı aylık bir süre için ödenmekteyken bu varsayımın doğru çıkmadığı; yerel birimlerden alınan yardımlarla yaşayanların sayısının oldukça fazla olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle 1934 yılında çıkarılan İşsizlik Yasasıyla (*The Unemployment Act*) işsizlik yardımlarının yönetimi bakımından yerel birimler yerine ülke genelini kapsayan bir kurul oluşturulmuş; yapılan ödemeler bu kurulun kontrolü altında gerçekleşmiştir³¹.

2.3. Beveridge Raporu ve Sonrası

Sosyal politika planları bakımından 2. Dünya Savaşı, 1. Dünya Savaşı'ndan daha verimli olmuştur. Henüz savaş bitmeden gerek sosyal sigorta kapsamındaki yardımların gerekse sosyal yardımların yeterli olmadığı ve herkesi kapsayamadığı anlaşılmıştır. Böylelikle 1942 yılında, geçmiş sigorta uygulamalarının hazırlık süreçlerinin içinde yer alan isimlerden biri olan William Beveridge tarafından konuya ilişkin bir rapor hazırlanmış ve herkese maktu ödemelerin yapılmasının öngörüldüğü yeni bir primli sistemin adımları atılmıştır³². Geleneksel düşüncelerin alt yapısıyla oluşturulan ve altı temel ilkeye dayandırılan Beveridge Raporu³³, hem ulusal hem de uluslararası alanda kabul görerek uzunca bir süre uygulama alanı bulmuştur. Bu raporda yoksulluğu önleyerek herkese asgari bir yaşam düzeyi sunma, işsizliği minimuma indirme, genişleyen bir ekonomi ve ulusal bir sağlık sistemi yaratma hedeflenmiştir³⁴. Raporunda sosyal güvenliğe ilişkin (zorunlu) sosyal sigorta, bütçe hesaplı (sosyal) yardım ve gönüllü sigortadan oluşan üç temel sistem sunulmuştur.

²⁵ George (1973), s. 18.

²⁶ Gilbert'ten aktaran George (1973), s. 18-19.

²⁷ Royle (2012), s. 238.

²⁸ Sallan Gül (2000), s. 59; Royle (2012), s. 238.

²⁹ Evason (1999), s. 103; Liu (1999), s. 25; Sallan Gül (2000), s. 59; Tuncay ve Ekmekçi (2015), s. 29.

³⁰ Royle (2012), s. 239.

³¹ George (1973), s. 19-20; Hill (1990), s. 24-25; Evason (1999), s. 103; Harris (2000), s. 83-84.

³² Evason (1999), s. 103.

³³ Beveridge Raporu hakkında detaylı bilgi için bkz. George (1973), s. 23-25; Hill (1990), s. 27-35; Alcock (1999), s. 47-53; Harris (2000), s. 87-97; Tuncay ve Ekmekçi (2015), s. 29-31. Raporun tam metni için bkz. W. Beveridge (1942). *Social Insurance and Allied Services*. [http://www.who.int/bulletin/archives/78\(6\)847.pdf](http://www.who.int/bulletin/archives/78(6)847.pdf) (Erişim Tarihi: 09.10.2015).

³⁴ Royle (2012), s. 241; Kaufmann (2013), s. 103.

Raporda ilk olarak evrensellik ilkesi kabul edilmiş; bu çerçevede ülkedeki her yetişkinin hastalık, işsizlik, malullük, yaşlılık, ölüm ve analık olmak üzere temel gelir kesintisi risklerine karşı zorunlu olarak sigorta kapsamında korunması gerektiği ortaya koyulmuştur. İkinci olarak bu sigorta yardımları için oluşturulacak fonun; işçi, işveren ve devlet olmak üzere üç ayaklı ödemelerle sağlanacağı; bu ödemelerde ise doğrudan vergilendirme yerine kaynaktan kesme (*pay-as-you-go*) prensibinin uygulanacağı belirtilmiştir. Üçüncü olarak farklı kazançları olsa dahi herkesin aynı tutarlarda prim ödeyeceği ve aynı tutarda yardım alacağı ilkesi (*flat-rate principle*) benimsenmiştir. Dördüncü olarak, sigorta kapsamında yapılacak yardımların asgari düzeyde olduğu; asgari düzeyin üstünde yardım isteyenlerin ise kişisel tasarruf yoluna veya özel sigorta şirketlerine başvurması gerektiği kabul edilmiştir. Beşinci olarak ülke geneli asgari hayat düzeyi ilkesi benimsenmiş; bu doğrultuda yardıma muhtaç herkesin sigorta yardımlarından faydalanabileceği, sigorta yardımlarından faydalanabilmek için gerekli koşulları taşımayanlara ise sosyal yardımlar kanalıyla ulaşılabileceği belirtilmiştir³⁵. Son olarak yönetimde birlik ilkesi benimsenmiş, sosyal sigorta ve sosyal yardım sistemlerinin ülke genelinde tek elden idaresi kabul edilmiştir. Beveridge Raporu ve raporda açıklanan bu ilkelerle, esasında 1911 yılından itibaren uygulanmaya başlanan sistem derli toplu bir hale getirilmiş ve kapsamlı bir plan sunulmuştur.

Beveridge Raporu'nu yasalaştırma yolunda atılan adımlar, savaş sonrası Muhafazakâr Parti hükümeti tarafından 1944'te sosyal güvenlik sisteminin oluşturulmasında görev alacak yeni bir bakanlığın oluşturulmasıyla başlamış; süreç 1945'te Aile Yardımı Yasasıyla (*Family Allowance Act*) devam etmiştir³⁶. Bu yasa ile iki veya daha fazla çocuğu olan ailelere yardım yapılması düzenlenmiştir.

1946'da İşçi Partisi hükümeti tarafından hastalık, malullük, işsizlik, yaşlılık, analık, dulluk sigortası ve cenaze yardımlarını düzenleyen Ulusal Sigorta Yasası (*National Insurance Act*) kabul edilmiştir. Bu yasa ile 1925 yılında getirilen temel düzenlemeler korunarak, belirli tutarın altında kazancı bulunan düşük gelirli kimseler hariç tüm çalışanları zorunlu olarak kapsamına alan bir sigorta ve emeklilik sistemi (*basic state pension*) oluşturulmuştur³⁷.

Yine 1946'da kabul edilen ve 1948'de yürürlüğe giren Ulusal Sağlık Servisi Yasası (*National Health Service Act*) ile o zamana kadar mevcut olan yerel idarelere, yardım kuruluşlarına ve özel kişilere ait hastaneler ve diğer sağlık işletmeleri devletin idaresine geçmiştir³⁸. Bu sistemle birlikte, bazı istisnai hizmetler dışında herkese eşit ve ücretsiz hizmet³⁹ sunmayı hedefleyen ve ağırlıklı olarak genel vergilerle finanse edilen bir sağlık sistemi oluşturulmuştur. İstisnai bazı hizmetler bakımından ise hastalardan ücret alınabileceği düzenlenmiştir⁴⁰. Sağlık hizmetleri; hastane bakımı, pratisyen hekim hizmetleri ve yerel sağlık hizmetleri olmak üzere üç temel hizmet alanına ayrılmıştır⁴¹.

Muhafazakârlarca 1934'te dönüşümüne başlanan yerel birimlerce yapılan sosyal yardımlara ilişkin değişimler, yine İşçi Partisi tarafından 1948'de tamamlanmış ve bu doğrultuda Ulusal Yardım

³⁵ Bu düzenlemeyle eski yoksulluk yasaları düzenlemeleri ve gelir testi uyarınca yapılan yardımlar sistemli bir temele oturtulmuştur. Alcock (1999), s. 46.

³⁶ Hill (1990), s. 30-31; Harris (2000), s. 104; Royle (2012), s. 241.

³⁷ Liu (1999), s. 25.

³⁸ Birlik (1950), s. 206-207.

³⁹ Herkese eşit ve ücretsiz hizmet ilkeleriyle kurgulanan sağlık sisteminde 1950'li yıllarda gerçekleşen bütçe açıklarıyla belli başlı değişikliklere gidilmiştir. İlk olarak 1952'de sağlık kurumlarına başvuranlardan reçete başına 1 şilin ücret, dış tedavilerinde 1 sterlin katılım payı alınmaya başlanmıştır. 1957'ye gelindiğinde ise zorunlu katılım tabanlı ödeme sistemine geçiş yönünde planlar yapılmış ancak gelen tepkiler nedeniyle bu sisteme geçilememiştir. 1961'den itibaren katılım paylarının aşamalı olarak yükseltilmesiyle birlikte genel sağlık giderlerinin %20'si vatandaşlardan alınmaya başlanmıştır. Bkz. G. Aksakoğlu ve H. Giray (2006). Birleşik Krallık'ta Ulusal Sağlık Hizmetinin Öyküsü. *Toplum ve Hekim*, 21 (5-6), s. 11. <http://webb.deu.edu.tr/halksagligi/doc/yazilar/ga-birlesikkrallik.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2015).

⁴⁰ Kanunun ilk düzenlemesinde istisnai hizmetler şu şekildeydi: İhmal nedeniyle gözlük, takma diş ve diğer cihazların yenilenmesi ve tamiri; ev işlerine bakmak üzere yardımcı yollanması, doğum ve çocuk bakımı ile ilgili eşyaların verilmesi ve hastalara özel bakım; hastanelerde özel oda tutma ve mutattan daha yüksek masrafları gerektiren malzeme istemek. Bkz. Birlik (1950), s. 206. Belirtelim ki, zamanla sağlık sisteminde hastalardan kısmen veya tamamen ücret alınan hallerde artış gözlenmiştir.

⁴¹ Birlik (1950), s. 208; Kaufmann (2013), s. 108.

Yasası (*National Assistance Act*) kabul edilmiştir⁴². Bu yasa ile ihtiyaçlarını karşılayabilmek için hiçbir geliri olmayanlara ödenecek sosyal yardımlar düzenlenmiş; söz konusu yardımlar, 1966 yılında tamamlayıcı yardımlarla değiştirilene kadar bu şekilde ödenmiştir⁴³.

Beveridge Raporuna dayalı yasama faaliyetleri sonrasında sosyal güvenlik; ülkenin ekonomik refahı, yoksulluğa yönelik yeni yaklaşımlar ve muhalefet politikaları uyarınca gelişme göstermiştir⁴⁴. Bu dönemde, çalıştırmakta oldukları işçileri zorunlu sigorta dışında ek bir kapsama almak adına işverenlerce oluşturulan mesleki sigortalar (*occupational pension*), işçileri teşvik aracı olarak kullanılan yaygın yöntemlerden biri olmuştur. Gerek bu nitelikteki mesleki sigortalar gerekse özel sigortalar hem Muhafazakâr Parti hem de İşçi Partisi hükümetlerince vergi politikaları aracılığıyla desteklenmiştir. Böylelikle sosyal güvenlik alanında mesleki sigortalar, zorunlu sosyal sigorta ve özel sigortalar olmak üzere üç tür sigorta sistemi ortaya çıkmıştır⁴⁵.

Beveridge Raporu sonrasında yaşanan gelişmeler, raporun temel ilkeleri esas alınarak yapılan yasal düzenlemelerde kimi değişikliklere gidilmesinin önünü açmıştır⁴⁶. Sosyal güvenliğe ilişkin öngörülen böylesi bir sistemin yoksulluğu önleyemeyeceği; üstelik sistemin uzun vadede kendi kendine yetemeyeceği bu dönemde ileri sürülen görüşlerden olmuştur⁴⁷. Yine bu dönemde Batı Almanya ve Fransa sosyal güvenlik sistemleri ile karşılaştırıldığında, Birleşik Krallık sisteminin oldukça sert ve çağ dışı olduğuna ilişkin görüşler de savunulmuştur⁴⁸. Böylelikle sistemde maktu ödemelere alternatif öneriler sunulmaya başlanmıştır.

İlk olarak, hem Muhafazakâr Parti hem de İşçi Partisi farklı gerekçelerden hareket etmek suretiyle kazanca bağlı yardımların (*earnings-related benefits*) kaçınılmazlığını; sosyal güvenlik yardımlarında uygulanan herkese aynı tutarda yardım ilkesinin sonlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda 1957'de, her iki parti tarafından kazanca bağlı yardımlara ilişkin bir plan beraberce ortaya koyulmuştur. Yaşanan bu gelişmeler ışığında 1959 tarihli Ulusal Sigorta Yasası (*National Insurance Act*) kabul edilmiş ve bu yasa ile emekli aylıklarındaki yetersizlikleri gidermek amaçlanmıştır⁴⁹. Bu doğrultuda 1961'de, işçi prim payları kazançlarına bağlı olarak arttırılarak kademeli bir emeklilik sistemi oluşturulmak istenmiştir⁵⁰. 1966'da yapılan yeni düzenlemeyle ise sigortalılara yapılacak işsizlik ve hastalık yardımlarının kazanca bağlı yapılması öngörülmüştür⁵¹.

1966 yılında kabul edilen Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yasası (*The Ministry of Social Security Act*) ile sosyal yardımlardan sorumlu kurul lağvedilmiş ve kurulun görevleri yeni bakanlık ile Tamamlayıcı Yardım Komisyonu'na verilmiştir⁵². Böylelikle oluşturulan yeni yapılanma; hem ulusal sigortadan hem de sosyal yardımlardan sorumlu olmuştur⁵³. Bu değişikliklerle 1948 tarihli yasa ile temeli atılmış olan ulusal yardımların İngiliz ekonomisine olan yükünü azaltmak ve ekonomik durgunlukla mücadele edebilmek amaçlanmıştır⁵⁴. Önceden ulusal yardım adı altında ödenen sosyal yardımlar, 1986 yılında gerçekleştirilen sosyal güvenlik reformuna kadar bu şekilde ödenmiş; ardından görevini gelir desteği ve sosyal fona bırakmıştır⁵⁵.

⁴² George (1973), s. 25-26; Hill (1990), s. 31; Harris (2000), s. 94; Royle (2012), s. 241.

⁴³ Alcock (1999), s. 53-54; Harris (2000), s. 106-107; Kaufmann (2013), s. 105.

⁴⁴ George (1973), s. 26.

⁴⁵ George (1973), s. 27.

⁴⁶ George (1973), s. 32-34.

⁴⁷ Alcock (1999), s. 55.

⁴⁸ Evason (1999), s. 104.

⁴⁹ H. Lucas (1977). *Pensions & Industrial Relations*. Oxford: Pergamon Press, s. 3; Hill (1990), s. 36, 39; Evason (1999), s. 104.

⁵⁰ Liu (1999), s. 25; Royle (2012), s. 241.

⁵¹ Hill (1990), s. 40; Royle (2012), s. 241.

⁵² Hill (1990), s. 44; Harris (2000), s. 107.

⁵³ Hill (1990), s. 44.

⁵⁴ Alcock (1999), s. 53-54.

⁵⁵ Harris (2000), s. 111.

Aile yardımları külfetlerinin artmasıyla bu konuda da değişikliklere gidilmiş, ilk adım olarak 1960'lı yıllardan beri uygulanması düşünülen yeni bir sosyal yardım sistemi olarak aile geliri yardımları oluşturulmuş; gelir testleri uyarınca ihtiyaç sahibi ve düşük gelirli ailelere yardım yapılmasına başlanmıştır⁵⁶. Ancak bu yaklaşımın çocuk yoksulluğuna karşı mücadele yürüten gruplarca eleştirilmesi; 1977 yılında yeni bir kalem olarak çocuk yardımlarının da düzenlenmesini sağlamıştır⁵⁷.

Savaş sonrası sosyal güvenlik reform çalışmalarında muhtaç gruplar arasında gösterilmeyen malların sayısı, 1970'li yıllarda artmış; bu kişilerin özel bazı ihtiyaçları, hali hazırdaki sosyal güvenlik koruması kapsamında karşılanamaz hale gelmiştir. Bu sebeple sosyal güvenlik sisteminde yeni çalışmalar yürütülmüş ve 1971'de bu kişilere yönelik ilk yardım kalemi olarak bakım yardımı düzenlenmiştir. Bu düzenlemeyi 1974 yılında prim katkısız maluliyet aylığı; 1976 yılında maktu oranlı ulaşım yardımı ve yatalak bakım yardımı izlemiştir⁵⁸.

1971'de ortaya koyulan emeklilik aylığı stratejilerinin yasalaştırılmasıyla kabul edilen 1973 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası (*Social Security Act*) ile özellikle mesleki sigorta sistemine vurgu yapılmış; yasa sonrasında Mesleki Emeklilik Kurulu oluşturulmuştur⁵⁹. Bu yasa ile ayrıca, emekliliğe hak kazanmadan önce hâlihazırdaki işinden ayrılıp bağlı olduğu mesleki sigortadan ayrılmak zorunda kalanların durumu ele alınmış; bu kişilere üç seçenek tanınmıştır. İlk olarak yeni ve eski işverenleri arasında konuya ilişkin bir anlaşma olması halinde emekliliğe ilişkin hakların yeni işverenin sisteminde transferi düzenlenmiş; ikinci olarak işçilere ertelenmiş emeklilik hakkı tanınmış ve bu hakla emeklilik zamanında sistemdeki primleri üzerinden güncellenmeksizin bir aylık elde etmeleri sağlanmış; üçüncü seçenek olarak ise işçinin kendisinin ödemiş olduğu primleri faiz işletilmeksizin sistemden aynen alabilmesi düzenlenmiştir⁶⁰.

1964 yılında İşçi Partisi hükümetince uygulamaya konulmak istenip hayata geçirilemeyen⁶¹ yeni bir ulusal emeklilik sistemi (*national superannuation scheme*), 1975 yılında çıkarılan Sosyal Güvenlik Emeklilik Yasası (*Social Security Pensions Act*) ile kabul edilmiştir. Böylece kademeli emeklilik sistemi yerine öngörülen kazanca bağlı emeklilik sistemi (*state earnings-related pension scheme - SERPS*) hayata geçirilebilmiştir⁶². 1978'de uygulanmaya başlanan SERPS ile temel emeklilik sisteminin yanı sıra çalışanlara özel emeklilik sistemleri yerine tercih edebilecekleri ikinci bir emeklilik sistemi sunulmuştur⁶³. Böylelikle bu sistem ile yaşlılık döneminde karşılaşılabilecek yoksulluk ve ayrıca enflasyon riskiyle mücadele edebilmek amaçlanmıştır⁶⁴. SERPS'ten bağlanacak aylığın hesabında, gelirin en yüksek olduğu yirmi yılın kazancının yüzde yirmi beşinin esas alınması öngörülmüştür⁶⁵. SERPS ile mesleki sigortalar arasında koordinasyonu sağlayabilmek için devlet çatısı altındaki bu sistemden

⁵⁶ Hill (1990), s. 42; Alcock (1999), s. 54, 57.

⁵⁷ Hill (1990), s. 41-42; Alcock (1999), s. 57.

⁵⁸ Alcock (1999), s. 57-58.

⁵⁹ Lucas (1977), s. 4, 7.

⁶⁰ G. Bonoli (2000). *The Politics of Pension Reform*. Cambridge: Cambridge University Press, s. 63-64.

⁶¹ İşçi Partisi'nin 1964-1970 hükümet döneminde, 1969'da Crossman tarafından bir rapor hazırlanmış ancak 1970'te İşçi Partisi'nin seçimleri kazanamamasıyla bu öneri rafa kalkmıştır. Muhafazakâr Parti döneminde 1971'de ise, Keith Joseph tarafından öncekiyle benzerlikler taşıyan ve temel emeklilik sisteminin sorunlarını çözmeyi amaçlayan yeni bir düzenleme planı sunulmuştur. Bkz. Evason (1999), s. 105-106.

⁶² Lucas (1977), s. 13; Hill (1990), s. 39-40; Alcock (1999), s. 56; Evason (1999), s. 106; Liu (1999), s. 26; Bonoli (2000), s. 60; V. Galasso (2006). *Political Future of Social Security in Aging Societies*. London: MIT Press, s. 164; P. Taylor-Gooby (2006). UK Pension Reform: A Test Case for a Liberal Welfare State. *Ageing and Pension Reform Around the World* (Ed: G. Bonoli ve T. Shinkawa). Cheltenham: Edward Elgar, s. 119.

⁶³ Lucas (1977), s. 14-15; A. H. Munnell ve A. S. Steven (2006). *Social Security and the Stock Market: How the Pursuit of Market Magic Shapes the System*. Michigan: W. E. Upjohn Institute for Employment Research, s. 72; Kaufmann (2013), s. 105.

⁶⁴ R. Nobles (1996). Pensions Act 1995. *The Modern Law Review*, 59 (2), s. 243.

⁶⁵ Nobles (1996), s. 243; E. Whitehouse (1998). *Pension Reform in Britain*, s. 4. https://mpr.ub.uni-muenchen.de/14175/1/MPRA_paper_14175.pdf (Erişim Tarihi: 23.10.2015); Liu (1999), s. 27; Bonoli (2000), s. 60; R. Disney (2001). The UK System of Pension Provision. *Pension Reform in Six Countries* (Ed: A. H. Börsch-Suppon ve M. Miegel). Heidelberg: Springer, s. 89; Taylor-Gooby (2006), s. 120.

primleriyle birlikte mesleki sigorta sistemlerine geçmek, geçilen sistemde minimum aylık garantisi sunulması şartına bağlanmıştır⁶⁶. Bir diğer ifadeyle, kişiler SERPS'ten ayrılmasalardı emekliliklerinde alacakları aylığın asgari bir sınır olması bu sigortalardan çıkış için şart koşulmuştur.

2.4. 1979 Sonrası Birleşik Krallık Sosyal Güvenlik Sistemi

2.4.1. Genel Olarak

1970'lerin sonuna gelindiğinde hem sigorta ödemelerinin hem de sosyal yardımların kapsamı genişlemiş; sosyal güvenlik sistemi oldukça karmaşık hale gelmiştir⁶⁷. Üstelik ekonomide olumlu yönde bir gelişme sağlanamadığı gibi, sistem daha da olumsuz bir hal almıştır. Bu sebeple 1979 seçimlerinin galibi Thatcher öncülüğündeki Muhafazakâr Parti hükümeti gerekli önlemlerin alınması adına devreye girmiş; kamu harcamalarını azaltmak amacıyla sosyal güvenlik alanında önemli değişikliklerde bulunmuştur. Bu değişikliklerle hem sosyal güvenlik bütçesini azaltmak hem de sosyal güvenlik büyüme oranlarını azaltmak amaçlanmıştır; böylece ilk hedef 1975 tarihli Sosyal Güvenlik Emeklilik Yasası olmuştur⁶⁸.

Yeni Sağ (*New Right*) anlayışıyla atılan bu adımlarda devletin hem sosyal güvenlik hem özel yaşam hem de serbest pazar alanlarındaki etkisini minimuma indirmek amaçlanmıştır⁶⁹. Bir diğer ifadeyle, özel emeklilik sistemlerini teşvik eden; örneğin hastalanan veya hamile olan çalışanlara yapılacak ilk adım yardımlarda işverene sorumluluk yükleyen yeni bir sosyal sigorta anlayışı benimsenmiştir⁷⁰. Böylelikle Beveridge tarafından sunulan ilkeler çerçevesinde oluşturulan sosyal güvenlik sistemi yapısından büyük ölçüde sapma gerçekleşmeye başlamıştır.

Bu dönemde ilk değişiklikler 1980 tarihli Sosyal Güvenlik Yasasıyla gerçekleştirilmiş; sosyal güvenlik sisteminin maliyetlerine ilişkin genel nitelikli reformlar yapılmıştır. İkinci reform dalgası ise sosyal sigorta sistemine yönelik olmuş; bu husustaki ilk adım sigorta primlerinin arttırılmasıyla ve ardından hastalık ve işsizlik yardımlarına 1966 yılında İşçi Partisi tarafından yapılan kazanca bağlı yapılan eklemelerin 1982 yılında kaldırılmasıyla gerçekleşmiştir⁷¹. Yüksek oranlı ödemelerin kişilerin iş hayatına dönüşünü yavaşlattığı gerekçesiyle yapılan bu değişikliklerle kısa vadeli sigorta ödemelerinde maktu sisteme dönüş adımları atılmıştır.

Daha sonra 1982 yılında çıkarılan yeni bir yasayla hastalık yardımı yerine yasal hastalık ödeneği düzenlenmiş; böylelikle işverenlerin, devletin belirlediği asgari tutarlar uyarınca hastalığın dördüncü gününden başlamak üzere ilk sekiz haftası boyunca işçilerine ödeyecekleri yeni bir hastalık ödeneği geliştirilmiştir⁷². İşverenlerin bu ödemelere ilişkin sorumluluğu, kendilerinin ulusal sigorta sistemine ödemek zorunda oldukları prim tutarlarında indirimle gidilerek karşılanmıştır. Yasal hastalık ödeneği için geliştirilen bu sistem, 1986 yasama değişiklikleriyle analık yardımları için de uygulanmış ve yasal analık ödeneği oluşturulmuştur. Sigorta yardımlarına ilişkin bu değişiklikler, özel ve mesleki nitelikli sigortaların teşvik edilmesinde önemli birer sembolik adım olmuşlardır⁷³.

⁶⁶ Bonoli (2000), s. 61; Disney (2001), s. 90.

⁶⁷ Alcock (1999), s. 58; Harris (2000), s. 119-120.

⁶⁸ Hill (1990), s. 53-54; Evason (1999), s. 107; Harris (2000), s. 119-120; P. Marier (2008). *Pension Politics: Consensus and Social Conflict in Aging Societies*, London: Routledge, s. 153.

⁶⁹ Hill (1990), s. 55-56; Harris (2000), s. 119; Marier (2008), s. 152-153.

⁷⁰ Hill (1990), s. 55.

⁷¹ Bu tarihten sonra işsizlere yapılan yardımlar, çocuklar için eklenen kısım dışında, vergilendirilebilir kabul edilmiştir. H. Glennerster (1995). *British Social Policy since 1945*. Cornwall: Blacwell Publishers, s. 180; Hill (1990), s. 58; Alcock (1999), s. 60; Evason (1999), s. 107.

⁷² Daha sonra bu sekiz haftalık süre, belirli kimseler için yirmi sekiz haftaya çıkarılmıştır. Hill (1990), s. 58; Glennerster (1995), s. 181; Alcock (1999), s. 60; Harris (2000), s. 368; C. Walker (2001). *The Forms of Privatization of Social Security in Britain*. *Marketization of Social Security* (Ed: J Dixon ve M. Hydeman). Westport: Greenwood Press, s. 132.

⁷³ Alcock (1999), s. 60.

Thatcher hükümetinin gerçekleştirdiği reformların en kapsamlısı sosyal yardımlara yönelik olmuştur. Reformlar dönemin Sosyal Hizmetler Bakanı Norman Fowler tarafından sunulan görüşlerin bir sonucu olarak ve Muhafazakâr Parti'nin 1983'te yeniden seçim galibiyeti almasının verdiği onaylanışlıkla, 1986 tarihli Sosyal Güvenlik Yasasıyla gerçekleşmiştir⁷⁴. 1980'lerin başında atılan adımlarla sosyal yardımlardan temel nitelikte olanlar oldukça sınırlandırılmış; bu yardımlara ilave olarak yapılan ek ödemeler ise büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Ancak bu kısa vadeli çözümlerin kalıcı bir etki yaratmadığı iddia edilince yeni reform hareketleri 1986 yasıyla devreye girmiştir.

2.4.2. 1986 Tarihli Sosyal Güvenlik Yasası

1986 tarihli Sosyal Güvenlik Yasasına⁷⁵ yönelik en önemli adımlar 1985 yılında hazırlanan rapor ve yasa taslağıyla atılmıştır⁷⁶. 1985 tarihli raporda sosyal güvenlik sistemine yönelik reform çalışmaları beş temel başlık altında sıralanmış ve bu temel başlıklarla reformun gerçekleştirilme sebepleri gerekçelendirilmiştir. Raporda ilk olarak hâlihazırdaki sosyal güvenlik yapılanmasının karmaşıklığından söz edilmiş ve bu karmaşık yapıyı düzeltmek amaçlanmıştır. Sistemde farklı başlıklar altında düzenlenen otuz ayrı yardım kaleminin yer aldığı; ancak bunların birçoğunun aynı amaca hizmet ettiği halde farklı sınıflandırılarak yardım sistemini işlemez hale getirdiği savunulmuştur⁷⁷. Bir diğer reform sebebi olarak, muhtaçlara yönelik yardım sisteminin başarısızlığa uğradığı ve muhtaç sayısını azaltma konusunda etkisiz kaldığı; muhtaç durumdakilerin belirlenmesinde yeni bir şablonun izlenmesiyle birlikte çocuk sahibi ailelere öncelik tanıyan bir yardım sistematığının geliştirilmesi gerektiği gösterilmiştir.

Üçüncü bir reform sebebi olarak "işsizlik ve yoksulluk kapanı" ele alınmış; sosyal güvenlik sisteminin ve vergi politikalarının insanları bu tuzaktan çekip çıkarmak konusundaki yetersizliği belirtilmiştir⁷⁸. Dördüncü bir sebep olarak emeklilik sisteminin bireylerin tercihlerini kısıtlayıcı bir şekilde tasarlanmış olması gösterilmiş; temel emeklilik sistemine ek olarak ikinci adım emeklilikteki kazanca bağlı sistemin eksik yanları belirtilmiştir. Söz konusu sistemin cazibesini yitirmekte olduğu; bu sebeple özel emeklilik programlarını teşvik eden bir çözüm yolunun işletilmesinin uygun bir önlem olabileceği iddia edilmiştir⁷⁹. Beşinci ve son reform sebebi olarak gelecekteki mali problemler ele alınmış; özellikle 1978'de uygulanmasına başlanan SERPS'in minimum yirmi yıl sonra, 1998'de bireylere aylık verebilmeye başlayacağı; ancak finanse edilmeyen böylesi bir sistemin mali sonuçları bakımından hâlihazırdaki yaklaşımın fazlasıyla olumlu olduğu belirtilerek, bir an önce önleyici tedbirlerin alınması gerektiği belirtilmiştir.

1985'te yayımlanan yasa taslağının⁸⁰ ardından; 1986'da kabul edilen Sosyal Güvenlik Yasasıyla ve devamında Nisan 1988 tarihli yasa değişikliğiyle öncelikle sosyal yardımlar yeni bir yapıya oturtulmuştur. İlk olarak tamamlayıcı yardımların adı değiştirilmiş ve bu yardımların yerini gelir desteği

⁷⁴ Bonoli (2000), s. 65; Marier (2008), s. 154-155. Bu çalışma ile Fowler, Beveridge'den sonra sosyal güvenlik sistemine ilişkin en önemli temel incelemeyi yaptığını iddia etmiştir. Hill (1990), s. 56,59-60; Harris (2000), s. 119.

⁷⁵ Belirtmek gerekir ki, İngiliz doktrininde Muhafazakâr Parti'nin 1980 dönemi reformlarını ve özellikle 1986 tarihli yasaı emeklilik sistemine yönelik krizleri çözmek yerine ideolojik nedenlerle getirilen düzenlemeler şeklinde yorumlayanlar da bulunmaktadır. Bu görüşe göre o dönemde İngiliz emeklilik sistemi en az kaygı uyandıran ülke sistemlerinden biri olmasına rağmen, her nasılsa emeklilik sistemindeki en radikal adımlar, ilk olarak yine bu ülkeden gelmiştir. Konuya ilişkin değerlendirme ve alıntılar için bkz. Bonoli (2000), s. 52-54.

⁷⁶ Esasında bu reform hareketlerine ilişkin ilk yayın 1983 yılında Herkese Bireysel ve Taşınabilir Emeklilik (*Personal and Portable Pensions for All*) adı altına yapılmıştır. Bu belgeyle emeklilik sistemi hakkında oldukça radikal bir çizgi izlenmiş ve bireysel emeklilik ideolojik argümanlarla savunulmuştur. Bkz. Bonoli (2000), s. 65.

⁷⁷ A. Dilnot ve S. Webb (1988). The 1988 Social Security Reforms. Fiscal Studies, 9 (3), s. 26-27; Harris (2000), s. 121.

⁷⁸ Dilnot ve Webb (1988), s. 28-29; Harris (2000), s. 123.

⁷⁹ Dilnot ve Webb (1988), s. 29-30; Harris (2000), s. 121-122.

⁸⁰ Dilnot ve Webb (1988), s. 27-30; Evason (1999), s. 107. Söz konusu taslak İşçi Partisi, İşçi Sendikaları Konfederasyonu (TUC), İngiliz Sanayi Konfederasyonu (CBI), Ulusal Emeklilik Fonu Birliği, Devlet Hazinesi ve yoksulluğa karşı faaliyet yürüten örgütler tarafından eleştirilmiştir. Glennerster (1995), s. 184; Bonoli (2000), s. 66-67; Marier (2008), s. 156, 159.

almıştır⁸¹. Önceden ödenmekte olan aile gelir yardımları kaldırılmış; düşük gelirli ve çocuğu olan ailelere aile ödemesinin yapılması düzenlenmiştir⁸². Belirtmek gerekir ki, 1986 yasasıyla yeni bir yapıya kavuşturulan gelire bağlı üç temel yardım kalemine; gelir desteği, aile ödemesi ve konut kira ödemesine hak kazanma şartları aynı temellere oturtulmuştur⁸³.

Bu değişiklikler uyarınca gelir desteği ödemesi, haftada yirmi dört saatten daha az çalışan düşük gelirli kimseler için temel yardım kalemi olarak tasarlanmış; ödeme miktarının esas olarak kişinin yaşı ve yüklendiği aile sorumlulukları uyarınca belirlendiği bir sistem oluşturulmuştur⁸⁴. 1988 yasa değişiklikleriyle 16 ila 17 yaşındaki gençlere ailelerinden bağımsız olarak verilen gelir yardımı kaldırılmış, böylelikle 18 yaşından küçüklerin ailelerinden ayrı yaşamaları önlenmek istenmiştir⁸⁵. 25 yaş koşulu yardım tutarı bakımından ara çizgi olarak kabul edilmiş; bu yaşın altındakilerin aile reisi sıfatıyla bir aileyi geçindirmedikleri varsayımından hareketle ödeme tutarlarında ayrıma gidilmiştir⁸⁶. Çocuk sahibi aileleri temeline alan bu yardım anlayışının geliştirilmesiyle birlikte, sosyal yardım değişikliklerinin kaybedeni gençler olmuştur⁸⁷. Aile geliri yardımlarından daha çok sayıda kişiyi kapsamına alacak şekilde düzenlenen aile ödemesi, düşük gelirli ve çocuk sahibi olma şartlarının yanı sıra ailede en az bir kişinin haftada yirmi dört saatten fazla çalışıyor olması şartına bağlanmıştır⁸⁸. Konut kira yardımlarında ise sigortalılara ve düşük gelirlilere yönelik yardımlar şeklindeki iki başlılığa son verilmiş; tek bir yardım şeması hazırlanmıştır.

1986 tarihli yasayla sosyal yardımlardan faydalananlara bir defalığına ödenen analık ve cenaze yardımlarını da kapsamına alan yeni bir sosyal fon tasarlanmıştır. Bu fonla ayrıca kişilerin olağandışı ihtiyaçlarına cevap verebilmek adına geri ödenmek suretiyle yeni yardım kalemleri yaratılmıştır⁸⁹. Bir tür kredi olarak ifade edebileceğimiz bu kalemler üst sınırı olan ve yerel birimlerce yönetimi sağlanan bir sistem olarak inşa edilmiştir⁹⁰.

1986 tarihli reform yasasıyla yapılan bir diğer değişiklik, belirtildiği üzere SERPS'e yönelik olmuştur⁹¹. Her ne kadar 1985'teki yasa taslağında bu sistemin ortadan kaldırılması düzenlense de, bu yaklaşımdan vazgeçilerek sistemin yeniden düzenlenmesi yoluna başvurulmuştur. Uzun vadede sistemin maliyetlerini azaltmak amacıyla, bu sistemden alınan aylıklar ortalama kazancın yüzde yirmi ila yirmi beş oranı arasında sınırlandırılmıştır⁹². Sistemden bağlanacak aylığın hesabında gelirin en yüksek olduğu yirmi yılın esas alınması şeklindeki düzenleme kaldırılmış; tüm yıllar göz önünde bulundurularak sigortalıya aylık bağlanacağı düzenlenmiştir⁹³. SERPS'ten aylık olmakta olan kişinin vefatı durumunda aylığının tamamının vefat edenin eşine ödenmesi yönündeki düzenleme ise aylığın yarısının ödenmesi biçiminde yeniden kaleme alınmıştır⁹⁴.

81 Hill (1990), s. 60; Glennerster (1995), s. 186; Harris (2000), s. 125.

82 Hill (1990), s. 61; Glennerster (1995), s. 186; Alcock (1999), s. 61; Harris (2000), s. 123.

83 Dilnot ve Webb (1988), s. 31; Hill (1990), s. 63.

84 Dilnot ve Webb (1988), s. 34; Harris (2000), s. 127.

85 Harris (2000), s. 127; Walker (2001), s. 138.

86 Harris (2000), s. 128-129.

87 Harris (2000), s. 128.

88 Dilnot ve Webb (1988), s. 32. Önceki aile gelir yardımı uygulamasında kişinin haftada otuz saatten fazla çalışıyor olması; anne ya da baba tek bir ebeveyn söz konusu ise otuz yerine yirmi dört saat aranmaktaydı. Aile ödemesi ise herkes için uygulanmak üzere yirmi dört saat sınırını getirmiştir. Harris (2000), s. 124.

89 Dilnot ve Webb (1988), s. 35; Hill (1990), s. 61; Glennerster (1995), s. 185; Harris (2000), s. 129-130.

90 Glennerster (1995), s. 185.

91 Dilnot ve Webb (1988), s. 36; Hill (1990), s. 59; Nobles (1996), s. 245; Whitehouse (1998), s. 6; Alcock (1999), s. 61; Evason (1999), s. 107; Harris (2000), s. 123; Galasso (2006), s. 164-165; Taylor-Gooby (2006), s. 122; Marier (2008), s. 156-158.

92 Liu (1999), s. 28; D. Blake (2003). The UK Pension System: Key Issues. *Pensions: An International Journal*, 8 (4), s. 333; Taylor-Gooby (2006), s. 122; Munnell ve Steven (2006), s. 76; Marier (2008), s. 158.

93 Nobles (1996), s. 245; Whitehouse (1998), s. 6; Liu (1999), s. 28; Bonoli (2000), s. 78; Taylor-Gooby (2006), s. 122.

94 Dilnot ve Webb (1988), s. 36; Evason (1999), s. 108; Bonoli (2000), s. 78; Galasso (2006), s. 165; Marier (2008), s. 158.

Yine bu dönemde sosyal sigorta sistemi dışındaki özel ve mesleki sigortalara yönelik bir teşvik gerçekleştirilmiştir. 1986 yılından önce, ulusal sigortadaki işveren ve işçi prim paylarının; işveren tarafından koordine edilen minimum aylık garantili bir sisteme taşınması ve ulusal sigorta sisteminden para iadesinin gerçekleştirilmesi mümkündür⁹⁵. 1986 tarihli yasa sonrasında da aynı para aktarım yöntemi sürdürülmüş; ancak Nisan 1988-Nisan 1993 yılları arasında geçerli olmak üzere, SERPS dışında bir bireysel emeklilik sistemine dâhil olmuş herkese, ulusal sigorta sisteminden yüzde iki oranında ekstra bir para iadesi de uygulanmıştır⁹⁶. Ayrıca mesleki sigorta üyelerinin de ödemiş oldukları primlerini doğrudan aktarabilmek suretiyle bireysel emeklilik sistemine katılmaları kolaylaştırılmıştır⁹⁷. Böylelikle emekliliğe hak kazanmadan işten ayrılan ve işverenince yürütülen mesleki sigortası kesintiye uğrayacak kimselerin mağduriyetine 1973 tarihli yasadan daha adil bir çözüm getirilmiştir.

Görüldüğü üzere, her ne kadar yasa taslağında belirtildiği gibi SERPS sistemi tamamen ortadan kaldırılmasa da; yapılan bu kapsamlı değişiklikler ve SERPS yerine devlet dışı sigorta sistemlerine yönelmesine ilişkin teşvikler sonuç doğurmuş ve sigortalılarda özel sigorta sistemlerine doğru bir kayma gözlenmiştir⁹⁸. Böylelikle 1988 reformları sonrası temel emeklilik sistemi dışında bireylerin tercih edebileceği seçeneklere SERPS ve işverenin organize ettiği mesleki emeklilik planları dışında bireysel emeklilik sistemi de eklenmiştir⁹⁹. Sonuç olarak sosyal güvenlik sisteminin özelleştirilmesinde şimdiye kadarki en önemli adımlar atılmaya başlanmıştır.

2.4.3. Sağlık Sistemine İlişkin Reformlar

1987 seçim manifestosunda konuya ilişkin herhangi bir husus yer almamasına rağmen, bu dönemdeki bir diğer temel değişiklik Ulusal Sağlık Sigortası (NHS) sisteminde gerçekleştirilmiştir. Seksenli yılların ortasında yaşanan nakit sıkıntısı, yaşlı nüfusun gitgide artan oranı ve artış gösteren sağlık harcamaları bu değişikliklerin temel gerekçelerini oluşturmuştur¹⁰⁰. Thatcher NHS bürokrasisinde yaşanan sıkıntıların temelinde mali etkinliği artırıcı teşviklerin sistemde yer almamasını ve uzman doktorların nüfuzlarını kullanarak NHS kaynaklarını gelişigüzel yönlendirmelerinin yattığını belirtmiş; NHS'nin uzun vadeli mali sorunlarını çözmek için yapılması gerekenin, pazar rekabetini sağlık otoriteleri ve doktorlar için teşvik aracı olarak kullanmaktan geçtiğini savunmuştur¹⁰¹. Bu sebeple Thatcher öncülüğünde NHS'nin reformuna ilişkin iki temel öneri getirilmiştir. Bunlardan ilkinde NHS'nin sosyal güvenlik primlerinden ayrı, sağlık sigortasına özel primlerden oluşturulan yeni bir sisteme taşınması öngörülmüştür. Böylelikle kendi kendini finanse eden ve kamu harcamaları dışına kalan bir sistemin oluşacağı belirtilmiştir¹⁰². Bir diğer öneri ise özel sağlık sigortasının desteklenerek geniş bir alana yayılması yönünde olmuştur. 1989'da yayımlanan ve oldukça sınırlı ayrıntılar içeren raporla sağlık sistemine yönelik radikal değişikliklerin öngörüldüğü bir reform hareketinin sinyalleri verilmiştir.

⁹⁵ Dilnot ve Webb (1988), s. 36.

⁹⁶ Dilnot ve Webb (1988), s. 37; Bonoli (2000), s. 67; Walker (2001), s. 129; Blake (2003), s. 333; Munnell ve Steven (2006), s. 77-78; Marier (2008), s. 158; W. Chung vd. (2008). *Public Policy and Retirement Saving Incentives in the United Kingdom. Pension Strategies in Europe and the United States* (Ed: R. Fenge; G. de Menil; ve P. Pestiau). London: MIT Press, s. 178.

⁹⁷ Dilnot ve Webb (1988), s. 37; Bonoli (2000), s. 64; Blake (2003), s. 334.

⁹⁸ Hill (1990), s. 59; Bonoli (2000), s. 79-80; Disney (2001), s. 91-92; Marier (2008), s. 158-159.

⁹⁹ Esasında bireysel emeklilik sistemi 1950'li ve 1960'lı yıllarda dahi Muhafazakâr Parti tarafından herkes için zorunlu olarak getirilmesi istenen araçlardan biriydi. Ancak o dönemde sigorta şirketleri kısıtlayıcı devlet müdahalelerinden çekindiklerinden ötürü, böylesi bir fikir sigorta şirketlerinde sıcak karşılanmamıştır. Böylelikle bireysel emeklilik sisteminin yaygınlaşması ve teşviki 1980'lerin ikinci yarısından sonra gerçekleşmiştir. Bkz. Bonoli (2000), s. 59-60; Whitehouse (1998), s. 14.

¹⁰⁰ E. Griggs (1991). *The Politics of Health Care Reform in Britain. The Political Quarterly*, 62 (4), s. 421; Glennerster (1995), s. 203.

¹⁰¹ S. Giaino ve P. Manov (1999). *Adapting the Welfare State: The Case of Health Care Reform in Britain, Germany and the United States. Comparative Political Issues*, 32 (8), s. 971.

¹⁰² Glennerster (1995), s. 204.

Nihayetinde 1990 yılında kabul edilen Ulusal Sağlık Sistemi ve Toplum Sağlığı Yasası (*The National Health Service and Community Care Act*) 1991'de yürürlüğe girmiş ve sağlık sistemi 1946'dan bu yana en temel değişikliğe uğramıştır¹⁰³. Sağlık sektöründe iç pazarın kurulmasını öngören bu sistemle hastaneler ve toplum hizmet binaları kendi bölgelerinin sağlık makamlarının doğrudan kontrolünden çıkarılmış; bu hizmet ayaklarının özerk tröstler tarafından yönetilmeleri olanaklı hale getirilmiştir. Pratisyen hekimlere de hizmet satımı konusunda sağlık pazarında bir yer açılmış; fon kurmaları ve hastaneler gibi özel veya genel sektörden hizmet satın alıp hastalarına sunmaları için bütçe yaratmaları sağlanmıştır¹⁰⁴. Böylelikle sağlık alanı, kar amacı güden tröstlerin elinde hizmet satın alan ve hizmet satanlardan oluşan iki başlı bir mecraya dönüşmüştür¹⁰⁵. Görüldüğü üzere emeklilik sistemlerinin özelleştirilmesine yönelik adımlardan sonra özelleştirilmesi hedeflenen bir diğer sistem ulusal sağlık sisteminin kendisi olmuştur.

2.5. 1990'larda Birleşik Krallık Sosyal Güvenlik Sistemi

2.5.1. Genel Olarak

Doksanlı yıllara gelindiğinde İngiliz sosyal güvenlik sisteminin muhatap olduğu sorunlar devam etmiştir. Bu dönemde yaşanan iki önemli olay, hükümeti yeni düzenlemeler yapmaya sevk etmiştir. İlk olay, Robert Maxwell adlı bir işadamının 05.11.1991'de 1 milyar pounda yakın tutardaki parayı kontrolü altındaki emeklilik fonundan çekip illegal olarak iflasını engellemek amacıyla kullanmasıyla gerçekleşmiştir¹⁰⁶. Özel sigortalardaki güvenlik açığını gözler önüne seren bu olayla birlikte mesleki sigortalara güven konusunda kırılma yaşanmış; böylelikle hükümet özel sigorta sistemleri hakkında harekete geçmiştir¹⁰⁷. Yaşanan ikinci önemli olay ise, sigorta şirketlerinin bireysel emeklilik konusunda hatalı satış politikaları izlemelerinden kaynaklanmıştır. Bu dönemde mesleki sigorta veya SERPS ile daha iyi koşullara sahip olabilecek kimselerin de bireysel emeklilik sistemine dâhil edildiği; bireysel emeklilik sisteminin işletilmesinde sürekli gelir sahibi olmamanın veya düşük gelirli olmanın göz önünde bulundurulmadığı gözlenmiştir¹⁰⁸. Sosyal güvenlik sisteminde yanlış ve aleyhe sonuçların doğmasına neden olabilecek bu uygulama yasal düzenlemelerin gerekliliğinin bir diğer sebebi olmuştur.

Söz konusu iki vahim gelişme dışında, 1990'lı yılların başında farklı düzenlemelere yönelik çok sayıda yasama faaliyeti gerçekleşmiş; örneğin 1992 yılında Sosyal Güvenlik Prim ve Yardım Yasası (*Social Security Contributions and Benefits Act*) ve Sosyal Güvenlik Yönetim Yasası (*Social Security Administration Act*) kabul edilmiştir. İlk yasa ile emeklilik koşulları, yasal hastalık ve analık ödemeleri gibi kimi konulara ilişkin düzenlemelere gidilmiştir. Yine bu yasayla bakım ve ulaşım yardımlarını tek bir kalemde düzenleyen engelli yaşam ödeneği yürürlüğe koyulmuştur¹⁰⁹. 1995 yılında ise uzun vadeli malullük yardımının ve kısa vadeli hastalık yardımının yerine geçmek üzere iş göremezlik yardımı düzenlenmiştir¹¹⁰.

Bu dönemde gerçekleştirilen bir diğer değişiklik Ekim 1996'da ulusal sigorta kapsamındaki işsizlik yardımlarına yönelik olmuş, bu kapsamdaki yardımlar iş arayanlar yardımı aracılığıyla yapılmaya

¹⁰³ Griggs (1991), s. 428-429; Glennerster (1995), s. 206; C. Paton (2001). *New Labour's Health Policy: The New Healthcare State. New Labour, New Welfare State* (Ed: M. Powell), Bristol: The Policy Press, s.53.

¹⁰⁴ Giaimo ve Manov (1999), s. 971; Paton (2001), s. 53.

¹⁰⁵ Giaimo ve Manov (1999), s. 971; Paton (2001), s. 53; Aksakoğlu ve Giray (2006), s. 11.

¹⁰⁶ Nobles (1996), s. 241; Evason (1999), s. 108; Bonoli (2000), s. 81; Taylor-Gooby (2006), s. 125; Marier (2008), s. 162.

¹⁰⁷ Bonoli (2000), s. 81.

¹⁰⁸ Evason (1999), s. 109; Bonoli (2000), s. 82.

¹⁰⁹ Harris (2000), s. 378.

¹¹⁰ Harris (2000), s. 368.

başlanmıştır. Bu düzenleme ile işsizlere yapılan yardımlar ilk altı ay için prim esasına tabi tutulmuş; altı aydan sonrası için gelir testi odaklı bir sistem benimsenmiştir¹¹¹. Böylelikle prim esasına tabi ve prim koşulu aranmaksızın gelire bağlı olmak üzere iki ayaklı bir işsizlik sistemi oluşturulmuştur. Söz konusu yardımların ödenmesi bakımından prim koşullarını sağlamanın veya düşük gelire sahip olmanın yanı sıra iş arama eylemlerini gösterir bir sözleşmeyi imzalamak da işsizler bakımından aranan unsurlardan olmuştur. Bu sözleşmeye uymamanın yaptırıma tabi olduğu ve sonuç olarak yardımların iptaline neden olabileceği düzenlenmiştir¹¹².

2.5.2. 1995 Tarihli Emeklilik Yasası

Yukarıda değinilen iki önemli olay üzerine özel sigorta sistemlerindeki mevcut eksiklikleri gidermek adına yasama çalışmalarına başlanmış ve 1993 yılında bir rapor hazırlanmıştır. Bu raporu ise 1990'ların başında artan özel sigortalar ve bireysel emeklilik sistemlerinin yarattığı olumsuz koşullarla başa çıkmak adına oluşturulan ve piyasaya bağlılığın sürdürüldüğü 1995 tarihli Emeklilik Yasası (*Pensions Act*) izlemiştir¹¹³. Ancak bu yasa sunulan rapordan daha zayıf bir koruma alanı çizmiş; yeni bir Maxwell olayını önleme konusunda yeterli önlem sunamamıştır¹¹⁴. Bu yasa ile üç temel alanda düzenlemeye gidilmiştir. İlk olarak hem temel emeklilik sisteminde hem de ikinci basamak emeklilikte kadınlarda emeklilik yaşı erkeklerle eşitlenmek üzere 65'e çıkarılmış; ancak bu değişiklik 1950'den sonra doğanlar bakımından kabul edilmiştir¹¹⁵.

İkinci bir husus olarak, Maxwell skandalı sonrasında emeklilik fonunu güvence altına almak adına emeklilik sistemi yöneticilerinin düzenleme yetkisinde sınırlamalara gidilmiştir. Yasayla işverenlerin kendilerine ilişkin yatırımlarına yüzde beşlik bir sınırlama getirilmiş; hesap verme sorumluluğunu geliştirebilmek adına yönetim kurulu üyelerinin en az üçte birinden oluşan kişilere sınırlamaları kontrol konusunda zorunluluk yüklenmiştir¹¹⁶. Yasayla ayrıca Mesleki Sigortaları Düzenleme Kurulu kurulmuş ve acze düşülen hallerde emeklilik ödemelerini garanti altına almak amacıyla devreye giren bir tazminat fonu oluşturulmuştur¹¹⁷.

Son olarak, bireysel emeklilik sisteminde karşılaşılan hatalı satış politikalarından kaynaklanan sorunlarla ilgili yeni düzenlemeler yapılmış, Güvenlik ve Yatırım Heyeti ve Bireysel Yatırım Kurulu şeklinde iki uzmanlık kurulu oluşturulmuştur. Bu kurullar bireysel emeklilik sağlayıcılarınca hatalı yönlendirilen müşterilerin zararını belirleme ve karşılama konusunda düzeni sağlayan organlar olmuşlardır¹¹⁸. Olayların büyük çoğunluğunda zararın karşılanma yöntemi; hatalı olarak bağlı oldukları emeklilik sistemlerinden ayrılmaya yönlendirilenlerin durumunu eski haline getirme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Özel sigorta sistemindeki bu çalkantılar, hükümeti hâlihazırdaki SERPS uygulamasında düzenleme yapma veya sistemi tamamen kaldırma şeklinde adımlar atmaya sevk etmiştir¹¹⁹. Bu nedenle SERPS'e yönelik dört temel değişiklik gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda sistemden sağlanan yardımların hesaplanmasında yeni bir uygulamaya geçilmiş ve temel emeklilik sisteminde olduğu gibi 5 Nisan 1955'ten sonra doğan kadınların emeklilik aylığına hak kazanma yaşı 65'e yükseltilmiştir¹²⁰.

¹¹¹ Walker (2001), s. 137.

¹¹² Walker (2001), s. 137.

¹¹³ Galasso (2006), s. 165; Marier (2008), s. 162-163.

¹¹⁴ Evason (1999), s. 108; Marier (2008), s. 162.

¹¹⁵ Bu düzenleme Avrupa Adalet Divanı'nın doksanlı yıllarda konuya ilişkin verdiği bir kararına da cevap niteliğinde olmuştur. Evason (1999), s. 109; Bonoli (2000), s. 82; Disney (2001), s. 92; Marier (2008), s. 163.

¹¹⁶ Bonoli (2000), s. 81; Galasso (2006), s. 165; Marier (2008), s. 163.

¹¹⁷ Bonoli (2000), s. 82; Galasso (2006), s. 165; Marier (2008), s. 163.

¹¹⁸ Evason (1999), s. 109; Bonoli (2000), s. 82.

¹¹⁹ Evason (1999), s. 109.

¹²⁰ Nobles (1996), s. 246-249; Whitehouse (1998), s. 7; Liu (1999), s. 28; Disney (2001), s. 92.

Bir diğer değişiklikle SERPS'ten diğer özel sigorta sistemlerine geçişte öngörülen minimum aylık garantisi koşulu kaldırılmış; böylelikle özel sigortalar ile SERPS arasındaki bağlantı sonlandırılmıştır¹²¹. SERPS'ten ayrılırken yapılan geri ödemelere ilişkin teşvikler yaşa bağlı olarak yeniden yapılandırılmış; 47 yaşından sonra sistemden ayrılıp özel sigorta kapsamına girenlere yapılan geri ödemelerin hesaplanması değiştirilmiştir¹²².

2.6. İşçi Partisi (New Labour) Döneminde Sosyal Güvenlik

2.6.1. Genel Olarak

1997 seçimleriyle birlikte uzun süren bir Muhafazakâr Parti iktidarı (1979-1997) sonrasında seçimin galibi, manifestosunda sosyal devlet reformlarının partisi olacağı taahhüdüyle yolan çıkan Tony Blair önderliğindeki İşçi Partisi olmuştur¹²³. İşçi Partisi'nin sosyalist olmayan ilk lideri olarak 1994'te partisinin başına geçen Blair, 1995 yılından itibaren izleyeceği yol haritasını kamuoyuyla paylaşmış ve yeni bir İşçi Partisi döneminin ve yeni politikaların (*New Labour*) sinyallerini vermiştir¹²⁴. Blair, 1997 seçim manifestosunda sağ veya sol hiçbir çağdışı ideolojinin partisi olmayacaklarını; Anthony Giddens'in yeniden yorumuyla oluşturulan üçüncü bir yolda (*third way*)¹²⁵ ilerleyeceklerini belirtmiştir. Blair, benimsemiş olduğu bu üçüncü yolu eşitlik, herkes için fırsat yaratma, bireysel sorumluluk ve toplum şeklinde dört temel ilkeye dayandırmış; reformlarının hedefine gelecekteki emeklileri, uzun süreli işsizleri, engellileri ve gençleri almıştır¹²⁶.

İşçi Partisi'nin üçüncü yol refah stratejisinde modern refah devletinin pasif değil aktif konumda olması gerektiği; bireylerin çalışma hayatına dönmelerinin teşvik edilmesinin gerekliliği benimsenmiştir. İdeolojik tercihe dayalı sosyal hizmetlerin terk edilmesi gerektiği; tüketim çağında refah devletinin bireylerin tercih ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek konumda olması gerektiği belirtilmiştir. Devletin toplumun o günkü fırsatlarını kollaması gerektiği; ayrıca bireylerin kendi refahlarının sağlanması konusunda daha fazla sorumluluk almaları ve kendi çevrelerinde aktif rol üstlenmeleri gerektiği benimsenen bir diğer strateji olmuştur. Son olarak devletçe finanse edilen sosyal hizmetlerin mümkün olduğunca en yüksek koşullarla muhataplarına sağlanması gerektiği benimsenen bir diğer ilke olmuştur¹²⁷.

Yeni çizilen bu yolda İşçi Partisi, eski parti politikalarının aksine devletçiliğe ve ihtiyatsız kamu harcamalarına sırt çevirdiğini belirtmiş; gelir ve servet dağılımındaki farklılıklara göz yuman bir pa-

¹²¹ Nobles (1996), s. 247; Blake (2003), s. 334. Ancak 1997'den itibaren mesleki sigortalara SERPS'e benzer yardımlar sunduklarını kanıtama şartlı getirilmiştir. Marier (2008), s. 163.

¹²² Marier (2008), s. 163; Chung vd. (2008), s. 182-183.

¹²³ A. Connell (2011). *Welfare Policy Under New Labour The Politics of Social Security Reform*. London: I.B. Tauris, s. 37.

¹²⁴ R. M. Page (2007). *Revisiting the Welfare State*. Berkshire: Open University Press, s. 102-104; H. Ateş ve D. Demirel (2014). Üçüncü Yol ve İngiltere'de Blair Dönemi Kamu Reformları. *Amme İdaresi Dergisi*, 47 (3), s. 1-2.

¹²⁵ Kökeni 19. yüzyıla kadar götürülebilen üçüncü yol, bu dönemde liberalizm ve sosyalizm arasında, devletin kısmi müdahalesine izin veren bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Anthony Giddens üçüncü yola çağdaş bir görünüm kazandırmış ve 1990'lı yıllara gelindiğinde yeni bir yolda ilerlemeye başlayan üçüncü yol, giderek daha fazla sağa yönelen bir yaklaşım halini almıştır. Yeni bir karma ekonomi anlayışını benimseyen üçüncü yolda sağ ve sol ideolojilerin izlenmesinin hiçbir işe yaramayacağı; bu iki ideoloji dışında üçüncü bir yol izleyerek özellikle küresel sermayenin sosyal boyutunu ihmal etmeksizin ve neo-liberal politikaları dizginlemeye yönelen bir görüş yaratmanın esas olduğu savunulmuştur. Giddens üçüncü yolu sol ile sağ ideolojiler arasında ancak solun sağa daha fazla yaklaştığı bir uzlaşmanın rasyonalizasyonu; sosyal demokrasinin modernizasyonu şeklinde tanımlamıştır. Üçüncü yol kavramı için bkz. Page (2007), s. 105-106; Ç. Demircan (2010). Üçüncü Yol ve Yolun Sonu. *Memleket Siyaset Yönetim*, 5 (12), s. 202-205; Ateş ve Demirel (2014), s. 3-4.

¹²⁶ M. Hyde vd. (1999). "Work for Those That Can, Security for Those That Cannot": The United Kingdom's New Social Security Reform Agenda. *International Social Security Association*, 52 (4), s. 70; Page (2007), s. 106.

¹²⁷ Page (2007), s. 108-109.

zar anlayışını benimsemiştir¹²⁸. Böylelikle önceki iktidar Muhafazakâr Parti tarafından yapılan değişikliklerin çoğu yürürlükten kaldırılmamış, yalnızca öncelikli tercihler tanıtılarak mevcut politik ve ekonomik kaynakların dağılımına ilişkin politikalar üçüncü yol fikriyle yeniden yorumlanmıştır¹²⁹. 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde Blair hükümetinin esas hedefi; fırsatları kaçırmaksızın ve uzun vadede maliyet problemleri yaşamaksızın yeterli düzeyde emeklilik aylıklarından oluşan bir sistem tesis etmek olmuştur¹³⁰. Bu amaçla hükümetçe ilk olarak çalışma refahını esas alan yeni düzen programları, sosyal devlet sisteminin işleyişini önemli ölçüde değiştirecek nitelikteki hedeflenen adımlar ve vergi indirim sisteminin ilk aşaması ortaya koyulmuştur¹³¹.

Çalışan ailelere yönelik yeni bir vergi kredisi sistemi hâlihazırdaki aile kredisinin yerini almış; böylelikle çocuklu ailelere daha kapsamlı bir destek sunmak amaçlanmıştır¹³². Bir diğer yenilik olarak çocuk bakımı vergi kredisi tanıtılmış, bu krediyle ise düşük ve orta gelirli ailelerin çocuk bakım masraflarının yüzde yetmişini karşılamak hedeflenmiştir.

Seçim galibiyeti sonrasında hükümetin atmış olduğu adımlardan bir diğeri bireysel emeklilik hizmetinde müşterilerinin zararını tazmin etmeyen şirketlerin ardına düşmek yönünde olmuştur¹³³. Bir diğer adım olarak Çalışma ve Emeklilik Bakanı öncülüğünde ve sanayi liderleriyle Emeklilik Şartları Topluluğu oluşturulmuş, emekliliğe ilişkin problemlere çözüm bulmak ve çeşitli seçenekleri değerlendirmek amaçlanmıştır¹³⁴. Bu topluluk 2002'de oluşturulacak olan ve emeklilik hakkında tarafsız uzmanlık politikaları oluşturacak Emeklilik Politikaları Enstitüsü'ne¹³⁵ de öncülük etmiştir.

İşçi Partisi hükümetinin bir diğer önemli icraatı, 1998'de emeklilik politikalarını yeniden şekillendiren bir yasa taslağı hazırlamak olmuştur. Bireysel emeklilik sistemlerinin genel masraflarının, düşük prim ve düşük hesap dengelerinin düşük ve orta gelirli için önemli bir problem olduğu İşçi Partisi hükümetince saptanan önemli hususlardan biriydi. Bu yasa taslağının temel amacı; yanlış yönlendirmeler sonucu zarar gören düşük gelirliyi korumak amacıyla yeni emeklilik planları sunmak olmuştur. Bu taslağın içerdiği çoğu hüküm 1999 tarihli Sosyal Reform ve Emeklilik Yasası (*Welfare Reform and Pensions Act*) ile yasalaşmıştır¹³⁶.

2.6.2. 1999 Tarihli Sosyal Reform ve Emeklilik Yasası

1999 tarihli yasa ile ilk olarak SERPS yerine yeni bir ikinci emeklilik sistemi (*state second pension* – S2P) getirilmesi planlanmış; bu sistemle bireysel emeklilik veya mesleki emeklilik kapsamında olmayan kişilere ikinci bir emekli aylığı sağlamak amaçlanmıştır¹³⁷. Bir diğer ifadeyle bu sistemin hedefinde yıllık kazancı belli bir tutarın altında olan düşük gelirli kimseler, hasta veya engelli birinin bakım yükümlülüğü nedeniyle işinden ayrılanlar, hastalık ve engellilik hali nedeniyle çalışamaz duruma gelenler ve orta gelirli yer almıştır. Bu sistemle ayrıca ücretli çalışması olmayan bireylere

¹²⁸ Bu dönemde çok sayıda aydın tarafından İşçi Partisi'nin küresel bakış açısı ve pazar anlayışı, Thatcher hükümetinin-kiyle arasında fazla farklılıkların bulunmadığı bir anlayış olarak yorumlanmıştır. Bir başka görüş ise İşçi Partisi'nin özellikle üçüncü yol yaklaşımını sosyal demokrasiden çok neo-liberalizme daha yakın olarak değerlendirmiştir. Blair ise 2001 tarihli bir makalesinde üçüncü yol anlayışının ne muhafazakâr ne de sosyal demokrasi anlayışları arasında bulunmadığını; üçüncü yolun başlı başına yenilenmiş bir sosyal demokrasi örneği olduğunu savunmuştur. Ayrıca bkz. Page (2007), s. 103-106.

¹²⁹ Blake (2003), s. 335; Marier (2008), s. 163; Ateş ve Demirel (2014), s. 2, 5.

¹³⁰ Bonoli (2000), s. 83.

¹³¹ Hyde vd. (1999), s. 73; Connell (2011), s. 156.

¹³² Hyde vd. (1999), s. 73.

¹³³ Whitehouse (1998), s. 31; Marier (2008), s. 163.

¹³⁴ Marier (2008), s. 164.

¹³⁵ Çok sayıda kurum ve kuruluştan maddi destek alan bu enstitü zamanla tartışmaların kilit noktası olmuştur. Enstitü özel bir kurum olmasına rağmen güvenilir ve kabul edilebilir bir uzmanlık alanı sunmuş; enstitünün öneri ve görüşleri Emeklilik Komisyonu ve diğer kamu kurumlarında da kayda değer bulunmuştur. Marier (2008), s. 164.

¹³⁶ Hyde vd. (1999), s. 70; Blake (2003), s. 336; Marier (2008), s. 164.

¹³⁷ Bonoli (2000), s. 82; Disney (2001), s. 93; Walker (2001), s. 130; Blake (2003), s. 336; Marier (2008), s. 164.

veya kazancı belli bir tutarın altında olan kimselere devlet destekli prim kredisi alma olanağı da tanınmıştır¹³⁸. SERPS'ten yeni sisteme geçiş süreci ise aşamalı olarak beş yıllık bir periyoda yayılmış; S2P 2002 yılında yürürlüğe girmiştir. SERPS'te olduğu gibi bu sistemde de bireysel emeklilik sistemine, mesleki sigortalara ve diğer özel sigortalara geçiş yapmak mümkün kılınmıştır.

Bu yasayla ayrıca paydaş emeklilik (*stakeholder pension*) adı altında yeni bir fonlu emeklilik sistemi tanıtılmış; böylelikle mesleki sigortalara katılma imkânı olmayanlara veya bireysel emekliliğe gücü yetmeyenlere, bir diğer ifadeyle orta gelirli bireylere yeni bir bireysel emeklilik planı alternatifi yaratılmıştır¹³⁹. Özellikle eski popülerliğini kaybeden bireysel emeklilik sistemlerinin açığını kapatmak adına Nisan 2001'de yürürlüğe giren bu sistemle, öncelikli olarak orta gelir sahipleri ve sürekli çalışma hayatında olmayanlar hedeflenmiştir. Düşük yönetim maliyetleri sağlayabilmek için mesleki emeklilik sistemlerini işçilerine oluşturmayan beş veya daha fazla işçi çalıştıran işverenler, böylelikle işçilerine paydaş emeklilik sistemini oluşturmakla ve primleri toplamakla yükümlü kılınmışlardır¹⁴⁰.

Bir diğer girişim ise, maktu emeklilik aylığı tutarlarındaki düşüşü durdurmaya yönelik yapılmış; ancak bu girişim aylıkları kazanca bağlı indeksleyerek değil yeni bir sistemin tanıtımıyla gerçekleştirilmiştir¹⁴¹. Asgari gelir garantisi adı altında gerekli primlerini ödemiş olup olmaları aranmaksızın bütün sigortalılar için sosyal yardımlar seviyesinde asgari bir geliri öngören yeni bir sistem tanıtılmıştır¹⁴². Ekim 2003'te yürürlüğe koyulan emeklilik kredisiyle ise düşük gelirli emeklilere yardım etmek amaçlanmıştır; belirli bir tutarın altında geliri olan emeklilere ödemeler yapılmıştır¹⁴³.

Aralık 2002'de hükümetin özel sigortalara ve mesleki emeklilik sistemine ilişkin planlarını içeren yeni bir rapor yayımlanmıştır. Bu raporla söz konusu sistemleri daha fazla denetleme ve iyi örnekleri yayma girişimleri önerilmiş; ancak özellikle üç konuda sistemlere müdahale etmekten kaçınılmıştır¹⁴⁴. Bunlar temel emeklilik sisteminin artan seviyesi, artan emeklilik yardımları ve zorunlu mesleki emeklilik sisteminin tanıtımı konuları olmuştur. Bu rapordan sonraki tek esaslı duyuru; sigorta şirketlerinin iflas etmesi halinde sistemdeki iştirakçilerin haklarını korumayı sağlayan zorunlu bir sigortanın teklifine yönelik olmuştur¹⁴⁵. Ancak bu öneri meslek birliklerince eleştirilmiş, böylesi bir sigortanın maliyetleri arttıracığı ve sistemden yapılan yardımları azaltacağı iddia edilmiştir.

Hükümetin bu aşamadaki planı emeklilik koşullarını özel sektöre dayanmak suretiyle büyütmek olmuştur. Ancak özel sektöre bağlılık ile yeterli ve iyi işleyen bir emeklilik garantisine bağlılık arasındaki çelişki zamanla kendini güçlü bir şekilde hissettirmeye başlamıştır. Bir diğer ifadeyle, güvenli bir emeklilik planı sağlama isteği ile liberal bir yaklaşımla hedeflenen sosyal devlet anlayışının uyuşmadığı ortaya çıkmıştır¹⁴⁶. 2002 yılında, özel sektör emeklilik gelirlerinin beklenen düzeyde olmaması ve bu konuya ilişkin çabaların yetersiz kalması sonucunda Emeklilik Komisyonu oluşturulmuştur¹⁴⁷. Bu Komisyon, özel emeklilik tasarruflarının yeterli olup olmadığını analiz etme ve uygun politika değişikliklerini tavsiye etme amacıyla yola çıkmıştır. Söz konusu çalışmalar sonucunda Komisyon tarafından konuya ilişkin iki rapor hazırlanmış; 2004 tarihli ilk raporda yaşanan nüfusa dikkat çekilmiş, hükümetin bu konuda ikilem arasında kaldığı belirtilmiştir. Görece yoksul emeklilerden oluşan, daha fazla birikim yapmak veya uzun çalışmak zorunda olan veya daha yüksek oranlı vergi ödeyen bir toplum risklerinin varlığı belirtilmiştir¹⁴⁸.

¹³⁸ Hyde vd. (1999), s. 77.

¹³⁹ Bonoli (2000), s. 82-83; Harris (2000), s. 183-184; Marier (2008), s. 164; Chung vd. (2008), s. 172, 186-188.

¹⁴⁰ Marier (2008), s. 165; Chung vd. (2008), s. 187-189.

¹⁴¹ Disney (2001), s. 92.

¹⁴² Disney (2001), s. 92.

¹⁴³ Blake (2003), s. 336; Taylor-Gooby (2006), s. 131; Munnell ve Steven (2006), s. 81-82; Marier (2008), s. 164-165.

¹⁴⁴ Taylor-Gooby (2006), s. 131-132.

¹⁴⁵ Taylor-Gooby (2006), s. 132.

¹⁴⁶ Taylor-Gooby (2006), s. 132.

¹⁴⁷ Marier (2008), s. 168.

¹⁴⁸ A. Beer (2012). United Kingdom. *International Perspectives on Social Security Reform* (Ed: R. G. Penner). Washington: Urban Institute Press, s. 119.

İkinci raporda ise ilk önce dolaylı olarak devlet kurumlarınca yönetilecek bir bireysel sistem yaratma fikri ortaya koyulmuştur. Bu fikir uyarınca Komisyon tarafından yüzde 4'ü işçilerden, yüzde biri devletten ve yüzde 3'ü işverenlerden olmak üzere yüzde 8 finansman ile ulusal emeklilik birikim sistemi kurulması önerilmiştir¹⁴⁹. Bu sistem ile asgari yönetim masrafları ile özel sektör birikimlerine kolayca erişebilme imkânı hedeflenmiştir. İkinci olarak primsiz, maktu aylıklı bir emeklilik planı kurulması önerilmiş; bu doğrultuda temel emeklilik sisteminin ücret yerine kazanca bağlı olması gerektiği belirtilmiştir. S2P'nin kaldırılması yerine maktu oranlı bir sisteme dönüştürülmesi gerektiği yine bu adımdaki fikirlerden olmuştur¹⁵⁰.

Yaşanan bu gelişmeler sonrasında 2006 yılında, "Emeklilikte Güvenlik: Yeni Bir Emeklilik Sistemine Doğru" başlıklı resmi bir rapor yayımlanmış; Emeklilik Komisyonu'nun önerileri doğrultusunda 2012 yılında yeni bir emeklilik sisteminin oluşturulması hedefi açıklanmıştır. Bu raporla öncelikli olarak emeklilik yaşının yükseltilmesi gerektiği belirtilmiş; bu öneri, sistemin gözden geçirilmesi gerektiğini düşünen toplumun çeşitli kesimlerince olumlu karşılanmıştır¹⁵¹. Bir diğer öneri ise bireysel tasarruf hesapları oluşturulması yönünde olmuş; işçi, işveren ve devletin katkısıyla planlanan bu sistemle temel emeklilik aylığına ek bir ikinci ödeme imkânı yaratmak istenmiştir. Raporla ayrıca, emeklilik aylığına hak kazanabilmek için hâlihazırda var olan prim ödeme sürelerinin (kadınlar için 39, erkekler için 44 yıl) 30 yıla indirilmesi gerektiği belirtilmiştir¹⁵².

2.6.3. Sağlık Alanındaki Reformlar

İşçi Partisi seçim vaatlerinde Thatcher hükümetinin hamleleriyle yapısı radikal değişikliklere muhatap olan NHS'ye de yer vermiş; 1948'de NHS'yi kuranın kendileri olduğunu, sistemi kurtaracak ve yeniden kuracak olanın da yine kendileri olacağını belirtmiştir. NHS'ye ilişkin temel vaatlerini ise; iç pazar sistemini ortadan kaldırmak fakat Muhafazakârların kurmuş olduğu hizmet alan-hizmet satan ayrımını sürdürmek, pratisyen hekimlerin idaresinde yöntem değişikliğine gitmek ve kurulmuş fonları kaldırmak, sağlık sisteminde rekabetin yerini işbirliği ve koordinasyonun almasını sağlamak şeklinde sıralamıştır¹⁵³. Üçüncü yol anlayışıyla çıkmış oldukları yolda Muhafazakâr Parti'nin iç pazar anlayışından farklı olarak, ne merkezi ne de pazara bağlı olan; bunun yerine işbirliği odaklı bir sistemin inşa edileceğini iddia etmişlerdir. Nihayet iktidara geldiklerinde ilk adım 1997'de NHS'ye dair yasa taslağı ile atılmış, ancak esas önemli adımlar bu taslaktan iki yıl sonra atılmaya başlanmıştır¹⁵⁴. Belirtmek gerekir ki söz konusu taslak, sağlık alanında izlenecek politikaların da eski Parti yaklaşımından farklı olduğunun ve Muhafazakâr Parti hükümetinin 18 yıllık iktidarından öncesine geri dönüşün olmayacağını sinyallerini de içermiştir¹⁵⁵.

2000 yılında yayımlanan NHS planında ise NHS politikaları ilk taslağa göre yeni bir sistematığe oturtulmuş; sistemin inşasında yapılması gerekenler belirtilmiştir. İlk açıklanan hedefler özellikle kanser hastalarının olmak üzere hasta listelerindeki yoğunluğu azaltmak, karma hastane koşullarını kaldırmak ve yeni bir hasta kabul çizelgesi oluşturmak şeklinde olmuştur¹⁵⁶. Ardından sağlık sektöründe iç pazarı kaldırmak, pratisyen hekimlerin yeni hizmet alım sistemini (*GP commissioning*) tanıtmak, daha fazla temsilci kurulu oluşturmak, büyük bir çoğunluğu hasta bakımına ayrılmak ve her yıl arttırmak üzere NHS'ye daha fazla kaynak ayırmak, NHS yönetim harcamalarını azaltmak, yeni bir Halk Sağlığı Bakanlığı kurmak, yerel sağlık idareleri oluşturmak şeklinde görece daha önemli hedefler açıklanmış; 2002 itibarıyla bu hedeflerin büyük bir çoğunluğu gerçekleştirilmiştir¹⁵⁷.

¹⁴⁹ Marier (2008), s. 169; Beer (2012), s. 120.

¹⁵⁰ Marier (2008), s. 169; Beer (2012), s. 123.

¹⁵¹ Beer (2012), s. 121-122.

¹⁵² Beer (2012), s. 123.

¹⁵³ C. Paton (2002). Cheques and checks: New Labour's Record on the NHS. *Evaluating New Labour's Welfare Reforms* (Ed: M. Powell), Bristol: The Policy Press, s. 128.

¹⁵⁴ Paton (2002), s. 127.

¹⁵⁵ Paton (2001), s. 51, 59.

¹⁵⁶ Paton (2002), s. 130.

¹⁵⁷ Paton (2002), s. 130-133.

2002 sonrasında ise NHS'ye ilişkin yeni bir yol haritası çizilmiş, yeni pazar anlayışıyla hastaların desteklenmiş sağlık sağlayıcıları arasında seçim yapabilecekleri yeni bir sistem oluşturulması ve NHS'ye yönelik harcamaların ve yatırımların artırılması hedeflenmiştir¹⁵⁸. Yine bu dönemde yayımlanan bir belgeyle (*Next Steps for Investment, Next Steps for Reform*) yeni pazar yaklaşımına ilişkin reform hareketleri ortaya koyulmuş ancak bu hedeflerin yürürlüğe koyulması 2006'dan sonra gerçekleşebilmiştir. 2001'den 2006 yılına kadar NHS'de yönetime ilişkin çok sayıda değişiklik gerçekleştirilmiş, özellikle 2005-2006 yılları arasında mali açık krizine yardım ve 2002'de amaçlanan reform programına dönüş amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur¹⁵⁹. İşçi Partisi'nin son iktidar döneminde (2007-2010), 2002'den bu yana amaçlanan sağlık reformu programına devam edilmiş; daha az pazar anlayışıyla sağlık hizmetleri yeniden tasarlanmıştır. 2008 yılında yayımlanan Durzi Raporu ile sağlık sisteminin kalitesi, hizmetlerin niteliği ve tasarımına ilişkin düzenlemelerde bulunulmuştur¹⁶⁰.

3. GÜNÜMÜZ UYGULAMASINDA BİRLEŞİK KRALLIK SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİ

Birleşik Krallık sosyal güvenlik sisteminin üç ana kısımdan oluştuğunu söylemek mümkündür. İlk kısım ulusal sigorta, mesleki emeklilik sistemi ve bireysel nitelikteki emeklilik sistemlerinden oluşan primli sistemdir. İkinci kısmı sosyal yardım ve hizmetlerden oluşan primsiz sistem; üçüncü kısmı ise sağlık hizmetleri oluşturmaktadır. Birleşik Krallık'ta sosyal sigorta veya sosyal yardım kapsamındaki prim esasına tabi olan veya olmayan çok sayıda ödeme kalemleri ile bireyleri çevreleyen bir sosyal güvenlik ağından söz etmek mümkündür.

Primli sistem bakımından beş tür sigorta grubu mevcuttur, bunlar; bağımlı çalışanlar, kendi ad ve hesabına çalışanlar, gönüllü (isteğe bağlı) sigortalılar, denizci ve havacı gibi özel çalışan grupları ve son olarak işverenlerdir¹⁶¹. 16 yaşına gelmiş olup Birleşik Krallık'ta ikamet eden herkes otomatik olarak bir sosyal güvenlik numarasıyla birlikte ulusal sigorta sistemine kaydedilmektedir. Ulusal sigorta sisteminin finansmanı; işçi, işveren primleri ve genel vergi gelirlerinden karşılanan ulusal sigorta primleriyle karşılanmaktadır¹⁶². Devletin primli rejime katkısı sistemde herhangi bir açık olması halinde hazine yardımı sunmak şeklinde gerçekleşmektedir. Ödemekle yükümlü oldukları primler bakımından sigortalılar altı ayrı gruba ayrılmışlardır (Bkz. Tablo 1). Belirtmek gerekir ki, sigortalıların ödemekle yükümlü olacakları prim tutarlarının ve prim ödeme sınıfının tespitinde başvuru haftalık veya yıllık kazanç tutarları her vergi yılında¹⁶³ güncellenmektedir.

Ulusal sigorta kapsamındaki primler esas itibarıyla yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları bakımından toplanmaktadır; ancak hastalık ve analık sigortaları bakımından sigortalılardan ayrı bir prim ödemesi de alınmaktadır. Buna göre yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları kapsamında alınan primlerle yaşlılık, malullük ve ölüm risklerinin yanı sıra diğer riskler de finanse edilmekte; hastalık ve analık riskleri ise yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası primleri yanı sıra ayrıca hastalık ve analık sigortası kapsamında alınan primler ile de finanse edilmektedir.

¹⁵⁸ Paton (2002), s. 138.

¹⁵⁹ C. Paton (2014). Garbage-Can Policy Making Meets Neo Liberal Ideology: Twenty Five Years of Redundant Reform of the English National Health Service. *Social Policy & Administration*, 48 (3), s. 332.

¹⁶⁰ Paton (2014), s. 335.

¹⁶¹ Harris (2000), s.171-173; European Commission(EC) (2013). Your Social Security Rights in the United Kingdom, s.4. http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20UK_en.pdf (Erişim Tarihi: 29.10.2015).

¹⁶² EC (2013), s. 6.

¹⁶³ Birleşik Krallık'ta her vergi yılı 6 Nisan'da başlamakta; sonraki yılın 6 Nisan'ında yeni bir vergi yılına geçilmektedir. Çalışmamızda prim ödeme ve kazanç tutarlarının tespitinde kullanılan vergi yılı verileri 6 Nisan 2015 - 5 Nisan 2016 tarihlerine ilişkindir.

Tablo 1: Ulusal sigorta sisteminde sigorta gruplarının prim ödeme dağılımı

Sigorta gruplarına göre sigortalıların prim ödeme sınıfları	
1.sınıf	Haftalık kazancı 155 pounddan fazla olan bağımlı çalışanların primleri
1A/1B sınıfı	İşverenlerin çalıştırmakta oldukları işçileri için ödemekte oldukları primler
2.sınıf	Yıllık kazancı 5.965 pounddan fazla olan bağımsız çalışanların primleri
3.sınıf	İsteğe bağlı sigortalıların primleri
3A sınıfı	İsteğe bağlı sigortalıların toplu prim ödemeleri
4.sınıf	Yıllık kazancı 8.060 pounddan fazla olan bağımsız çalışanların primleri

Primsiz sistem, bir diğer ifadeyle sosyal yardımlar ise genel vergilerle, devlet bütçesinden finanse edilmekte; bu kapsamda sağlanan yardımlar, gelir testi uyarınca kişinin gelir seviyesine göre veya evrensellik ilkesi uyarınca gelir testi koşulu aranmaksızın herkese yapılmaktadır. Bu kapsamda, aile yardımları bakımından bireylerden herhangi bir prim alınmamakta; söz konusu yardımlar primsiz sistem çatısı altında gerçekleştirilmektedir. Sağlık sistemi de kural olarak genel vergilerle finanse edilmekte; bu kapsamda yapılan sağlık hizmetleri basamaklandırılarak ücretsiz ve kısmen veya tamamen ücrete tabi hizmetler ayrımı ile sağlık faaliyetleri yürütülmektedir.

Birleşik Krallık sosyal güvenlik sisteminin her ne kadar üç ana koldan gelişme gösterdiğinden söz edilse de, primli sistem ile primsiz sistemi keskin çizgilerle birbirinden ayırmak güç görünmektedir. Şöyle ki, sosyal riskler bakımından kimi hallerde öncelikle primli sistem devreye girmekte ve primsiz sistem bir tür ikinci adım işlevi görmektedir; kimi hallerde ise hiçbir şekilde prim ödeme koşulu aranmaksızın, öngörülen diğer koşulları sağlayan herkese veya gelir durumuna bağlı olarak belirli kimselere primsiz sistemden yardım yapılmaktadır. Bu sebeple söz konusu sistemleri risk türüne göre aynı başlık altında ve birlikte değerlendirmeyi daha uygun buluyoruz.

3.1. Primli ve Primsiz Rejim

3.1.1. Yaşlılık, Malullük ve Ölüm Riskleri Bakımından

Yaşlılık, malullük ve ölüm sigortalarının kapsamına bağımlı çalışanlar ve kendi ad ve hesabına çalışanlar girdiği gibi, gönüllü olarak sigorta sistemine dâhil olanlar da bu kapsamdadır. Sigorta dâhilinde değerlendirilmeleri için işçilerin haftalık kazanç miktarları mevcut vergi yılı itibarıyla 155 ila 815 pound arasında; kendi ad ve hesabına çalışanların yıllık gelirleri, ikinci emeklilik hariç olmak üzere, en az 5.965 pound olmalıdır¹⁶⁴. Yıllık kazancı belirtilen tutarın altında kalan bağımsız çalışanların zorunlu sigorta sistemine katılmaları kendi isteklerine bırakılmıştır.

Haftalık kazancı 155 ila 815 pound arasında olan bağımlı (1. sınıf) sigortalıların yaşlılık, malullük ve ölüm sigortaları bakımından ödemeleri gereken prim oranı, haftalık kazançlarının % 9,95'i (evli veya dul kadınlar için % 3,80) oranındadır. Sigortalı çalıştıran işverenlerin (1A/1B sınıfı) ödemesi gereken prim oranı, haftalık kazancı 155 poundu geçen her işçi için %11,9'dur. İşverenin ödemekle yükümlü olduğu bu primlerle ayrıca iş kazası ve işsizlik sigortasında sağlanacak yardımlar da finanse edilmektedir.

Kendi ad ve hesabına çalışanlar bakımından ödemeleri gereken prim oranı kazançlarına göre kademeli olarak artış göstermektedir. Mevcut vergi yılı itibarıyla yıllık kazançları 5.965 pounddan fazla

¹⁶⁴ <https://www.gov.uk/national-insurance/how-much-you-pay> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

olanlar (2. sınıf) haftalık maktu 2,80 pound; yıllık kazançları 8.060 ila 42.385 pound arasında olanlar (4. sınıf) ilave olarak bildirilmiş yıllık kazançlarının % 9'u; yıllık kazançları 42.385 pounddan fazla olanlar ilave olarak bildirilmiş yıllık kazançlarının % 2'si oranında prim ödemekle yükümlü kılınmışlardır¹⁶⁵. Kendi ad ve hesabına çalışanların ödemiş oldukları primlerin % 15,5'i sağlık yardımları için Ulusal Sağlık Sigortası'na ayrılmaktadır. İsteğe bağlı (3. sınıf) sigortalılar bakımından ise prim oranı maktu olup mevcut vergi yılı itibariyle haftalık 14,10 pounddur.

3.1.1.1. Emekliliğe Hak Kazananlara Bağlanan Aylıklar

3.1.1.1.2. Genel Olarak

Birleşik Krallık emeklilik sistemi, daha önce tarihsel gelişimini ortaya koyduğumuz üzere iki ana basamaktan oluşmaktadır. İlk kademede, temellerini 1908 yılına değin götürebileceğimiz ve bütün çalışma hayatını esas alan maktu oranlı temel emeklilik sistemi; ikinci kademede ise kişilerin istekleri uyarınca dâhil oldukları ve kural olarak kazanca bağlı oluşturulan ikinci basamak emeklilik sistemi S2P, mesleki emeklilik uygulamaları, bireysel emeklilik planları ve diğer özel sigortalar yer almaktadır¹⁶⁶ (Bkz. Tablo 2). Ulusal sigorta kapsamındaki emeklilik seçenekleri ise ilk basamağı oluşturan temel emeklilik ve ikinci emeklilik olmak üzere iki ana türdedir. Ancak özel bazı hallerden de söz etmek mümkündür.

Tablo 2: Günümüz uygulamasında Birleşik Krallık emeklilik sisteminin genel görünümü

Devlet Emekliliği		Mesleki Emeklilik	Özel Sigortalar ve Bireysel Emeklilik Planları
<i>Temel aylık</i> (Basic state pension)	<i>İkinci basamak (ek) aylık</i> (Additional state pension) (1961-1975 tarihleri arasında kademeli emeklilik sistemi; 1978-2002 tarihleri arasında SERPS; 2002-2016 arasında S2P)	2008 tarihli Emeklilik Yasasıyla yeniden şekillenen bu sistemde devlet destekli uygulamaların (NEST) yanı sıra özel uygulamalar da bulunmaktadır.	<i>Paydaş emeklilik</i> (Stakeholder Pension)
Herkesin zorunlu olarak dâhil olduğu maktu aylık sistemi			<i>Bireysel grup emekliliği</i> (Group personal pensions)
			<i>Bireysel yatırım emekliliği</i> (Self-saving personal pension)

Ele alınacak emeklilik türlerinin ilki, maktu aylık esasına tabi olan temel emeklilik sistemidir. Mevcut vergi yılı itibariyle temel emeklilik aylığı tam tutarı haftalık 115,95 pounddur¹⁶⁷. Her vergi yılında tutarı güncellenen ve arttırılan bu maktu aylık, vergilendirilen kalemler kapsamındadır. 65 yaşını doldurmuş erkekler ve 62 yaşını doldurmuş (Kasım 2018'e kadar kadınlar için yaş koşulu aşama aşama 65'e ulaşacaktır) kadınlar emekliliğe hak kazanabilmektedir¹⁶⁸. Belirtmek gerekir ki, 2018'de kadın ve erkekler bakımından 65'te eşitlenecek yaş koşulu, 2019'dan 2020'ye kadar 66'ya; 2026'dan 2028'e kadar 67'ye yükseltilecektir¹⁶⁹. Emeklilik yaşına ulaşmış bireylerin sağlamaları gereken bir di-

¹⁶⁵ <https://www.gov.uk/government/publications/rates-and-allowances-national-insurance-contributions/rates-and-allowances-national-insurance-contributions> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

¹⁶⁶ Munnell ve Steven (2006), s. 70.

¹⁶⁷ <https://www.gov.uk/state-pension> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁶⁸ Social Security Programs Throughout the World (SSPTW) (2014). *United Kingdom*, s. 318-319. <https://www.social-security.gov/policy/docs/progdesc/ssptw/2014-2015/europe/united-kingdom.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2015); Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) (2012). *Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik*, Ankara: SGK, s. 64; EC (2013), s. 16.

¹⁶⁹ Emeklilik yaşında kademeli bir sistem uygulayan Birleşik Krallık'ta temel emeklilik aylığı için aranan emeklilik yaşı; 2034'te 68, 2042'de 69, 2049'da 70, 2056'da 71 ve 2063'te 72 olacaktır. Hesaplamalar için bkz. <https://www.gov.uk/calculate-state-pension> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

ğer koşul, en az 30 yeterlilik yılını doldurmuş olmaktadır. Yeterlilik yılından kastedilen bir vergi yılıdır. Söz konusu 30 yıl; çalışarak ve prim ödeyerek geçirilebildiği gibi, hizmet borçlanması suretiyle veya isteğe bağlı prim ödemeleriyle de bu yeterlilik yıllarının tamamlanması mümkündür¹⁷⁰. Bu koşul sağlanmadığı müddetçe bireylerin emeklilik aylığını tam tutarıyla almaları mümkün olmamaktadır. Borçlanma imkânı (*national insurance credit*) sigortalının çocuğunun, yaşlı veya engelli yakınlarının bakımını üstlenip çalışmadığı ve yardım aldığı dönemler veya sigortalının hastalık veya işsizlik nedeniyle çalışmayıp sigorta kapsamında yardım aldığı dönemler için düzenlenmiş bulunmaktadır¹⁷¹.

Önemle belirtmek gerekir ki, temel emeklilik aylığına ilişkin yaş ve yeterlilik şartları sağlanmış olsa da talep edilmediği müddetçe bireylere aylık bağlanması mümkün değildir. Bu aşamada kişiler; emeklilik aylıklarını talep edip aylık almaya başlayıp çalışma hayatından çekilebilir veya çalışmaya devam edebilirler; bir diğer seçenek uyarınca ise aylıklarını talep etmeyip erteleme imkânlarından faydalanabilirler. Temel emeklilik sisteminden hak kazanılan aylığın sigortalıya yurtdışında da ödemesi mümkündür. Ancak bu imkân yalnızca Avrupa Birliği veya Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerde, İsviçre ve diğer karşılıklı sosyal güvenlik sözleşmesi kapsamındaki ülkelerde ikamet edenler bakımından getirilmiştir¹⁷².

30 yeterlilik yılı şartını sağlamayan ancak emeklilik yaşını doldurmuş kimselere tanınan olanak kısmi emekliliktir. Ancak kısmi emeklilikten faydalanabilmek için en az bir yıllık primleri ödemiş olma şartı aranmaktadır¹⁷³. Yine temel emeklilik kapsamında, 2005 yılından beri teşvik edilmekte olan ertelenmiş emeklilikte ise, emeklilik aylığı almaya hak kazanmış kişinin aylığını almaya başlamayı bir süre ertelemesi söz konusudur¹⁷⁴. Aylığın ertelenmesi en az 5 hafta için mümkündür; bu durumda sigortalı, aylığında her 5 haftalık süre için %1'lik bir artışa hak kazanmaktadır. Böylelikle sigortalı, aylığını kesintisiz 1 yıl erteledikten sonra almaya karar verdiğinde, %10,4'lük bir artışla alabilmektedir¹⁷⁵.

Emeklilik yaşını doldurmuş düşük gelirli kimselere tanınan bir diğer imkân, asgari bir gelir düzeyi sağlamayı amaçlayan ve 2003'te yürürlüğe koyulan emeklilik kredisidir¹⁷⁶. Emeklilik gelirleri düşük tutarda olan ve sadece ulusal sigorta kapsamında aylık alan kimseler emeklilik kredisine hak kazanabileceklerdir. Bu kredi; garanti kredisine ve kazanç kredisine şeklinde iki krediden oluşmaktadır¹⁷⁷. Garanti kredisine, ödenen prim miktarlarına ve kişinin gelir düzeyine bağlı olup, 60 yaşın üzerindeki düşük gelirli kimselere yapılan vergiden muaf bir ödemedir. Kazanç kredisine ise 65 yaş ve üzerindeki kimselere garanti kredisinin yanı sıra yapılan ekstra bir ödemedir. Emeklilik kredisine hak kazanabilmek için geçici süreli haller dışında Birleşik Krallık'ta ikamet ediyor olmak şarttır.

Temel emeklilik sistemi kapsamındaki bir diğer ödeme kalemi, sigortalının bakmakla yükümlü olduklarına yapılan ödemelerdir. Bakmakla yükümlü olunan kişinin kazancının belirli tutarların altında olması halinde bu kişiler için sigorta kapsamında ödeme yapılması söz konusudur¹⁷⁸. Belirtmek gerekir ki bu kapsamda yapılmakta olan ödemeler Nisan 2020'de son bulacaktır.

¹⁷⁰ <https://www.gov.uk/state-pension> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁷¹ EC (2013), s. 5.

¹⁷² SSPTW (2014), s. 318.

¹⁷³ SSPTW (2014), s. 318.

¹⁷⁴ I. Guardiancich (2010). *United Kingdom Current Pension System: First Assessment of Reform Outcomes and Output*, s. 1-2.

http://www.ose.be/files/publication/2010/country_reports_pension/OSE_2010_CRpension_UK.pdf (Erişim Tarihi: 29.10.2015). SSPTW (2014), s. 319.

¹⁷⁵ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/448136/current_State_Pension_scheme_July_2015.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁷⁶ Guardiancich (2010), s. 2; EC (2013), s. 24; SSPTW (2014), s. 318-319.

¹⁷⁷ Guardiancich (2010), s. 2; Beer (2012), s. 114.

¹⁷⁸ Önceki vergi yılı itibarıyla bu tutar haftalık 67,80 pounddur. SSPTW (2014), s. 318-319.

80 yaş ve üstünde olup da temel emeklilik aylığının yüzde 60'ından azına hak kazanan veya temel emeklilik aylığı almayan ve 60 yaşından sonraki 20 yıl içinde en az 10 yıl Birleşik Krallık'ta ikamet eden kimselere primsiz yaşlılık aylığı bağlanabilmektedir¹⁷⁹. Mevcut vergi yılı itibarıyla bu aylığın azami tutarı temel aylığın yüzde 60'ı olan 69,50 pounddur; bir diğer ifadeyle bu kapsamdaki ödemeler, kişiye toplamda yapılan ödemeleri temel aylığın en az yüzde 60'ı tutarına denk getirecek şekilde yapılmaktadır¹⁸⁰.

Temel emeklilik aylığı kapsamında değinilmesi önemli görülen bir diğer husus, aylık almakta olan eşin ölmesi halinde gerçekleşmesi muhtemel sonuçlardır. Bu durumda sağ kalan eş, emeklilik yaşının üstünde ise ve emeklilik aylığını tam alamıyorsa; talepte bulunması şartıyla, ölen eşinin yeterlilik yıllarıyla tam olarak ödenmeyen aylığını tam tutara yükseltme imkânına sahip olmaktadır¹⁸¹. Sağ kalan eşin henüz emeklilik yaşının altında olması halinde ise, emeklilik aylığının talep edilme anında, ölen eşin yeterlilik yılları da dikkate alınarak tam aylık hak edemeyecek durumdaki eşe tam emeklilik aylığı bağlanabilmektedir. Ancak bu imkân için aylığın bağlanacağı sırada eşin yeniden evlenmemiş olması şartı aranmaktadır.

3.1.1.1.3. Temel Aylığa Ek Nitelikteki Emeklilik Aylıkları

Ulusal sigorta kapsamında düzenlenen bir diğer emeklilik imkânı, yukarıda değinildiği üzere gönüllülük esasına göre oluşturulan ikinci basamak (2002 öncesinde SERPS, sonrasında S2P) emekliliktir. Bu sistem çoğu kimseyi kapsamına almakta ancak mevcut vergi yılı itibarıyla yıllık kazancı 5.824 poundun altında olan bağımlı çalışanları, kendi ad ve hesabına çalışanları ve işsizleri içermektedir¹⁸². Bu emeklilik için öngörülen yaş şartı ve kademeli artış sistemi temel emeklilik sistemiyle aynıdır. Bu sistemden bağlanan aylıklar, önceleri kazanca bağlı ödenen primlere göre şekillenmekte ve temel emeklilik sisteminden hak kazanılan aylıktan ayrı bir ödemeye olanak sağlamaktaydı. Ancak 2012'de gerçekleşen değişiklikler uyarınca söz konusu aylık oranları kazanca bağlı olmaktan çıkarılıp maktu bir sisteme dönüştürülmüştür. Her yıl enflasyona göre artış gösteren ek aylık tutarları, sigortalının banka hesabına temel emeklilik aylığı ile birlikte ödenmektedir. Belirtmek gerekir ki, ek aylık için sigortalının ayrıca bir talebine gerek duyulmamakta; sigortalının temel aylığa ilişkin talebiyle kişiye her iki aylık birlikte bağlanmaktadır.

S2P'den ayrılıp sosyal sigorta kapsamında olmayan diğer emeklilik şemalarına dâhil olmak mümkündür. Fakat bu durumda bireyler ulusal sigorta kapsamında ödedikleri primlerden daha düşük tutarda ödemeler yapmakta ve sonuç olarak emekliliklerinde hak kazandıkları aylık tutarı da daha düşük seviyede olmaktadır. Bağımlı çalışanlar için dâhil oldukları S2P'den ayrılma imkânı, işverenlerinin bu kapsamda bir emeklilik planı yürütmekte olmasına bağlanmıştır. Belirtmek gerekir ki, mesleki emeklilik kapsamında olan kişilerin aynı anda S2P dâhilinde prim ödemeleri ise mümkün olmamaktadır¹⁸³. Aşağıda değinileceği üzere gelecek vergi yılının başlangıç tarihi olan 6 Nisan 2016 itibarıyla temel emeklilik aylığına ek ödeme sunan bu sistemin sonlandırılması öngörülmüştür. Bir diğer ifadeyle, bu tarihten sonra emekliliğe hak kazananlara S2P'den ödeme yapılmayacağı; bu kişilerin aylıklarının yeni emeklilik sistemi kapsamında ödeneceği ve hesaplanacağı düzenlenmiştir¹⁸⁴.

İkinci devlet emeklilik sistemi S2P dışında, temel emeklilik sistemine ek olarak emeklilik aylığı hak kazanmayı sağlayacak diğer sistemlerin başlıcalarını; mesleki sigortalar, bireysel emeklilik planları ve diğer özel sigorta sistemleri şeklinde belirtmek mümkündür. Mesleki emeklilik sistemine bugün itibarıyla Birleşik Krallık'ta faaliyet göstermekte olan The People's Pension, NOW:Pensions, Smart Pension gibi özel sektör uygulamalarını ve devlet destekli National Employment Saving Trust (NEST) uygulamasını örnek vermek mümkündür¹⁸⁵.

¹⁷⁹ SSPTW (2014), s. 318-319.

¹⁸⁰ <https://www.gov.uk/over-80-pension/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁸¹ <https://www.gov.uk/state-pension> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁸² Guardiancich (2010), s. 2; Beer (2012), s. 113. <https://www.gov.uk/additional-state-pension> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

¹⁸³ <https://www.gov.uk/additional-state-pension> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

¹⁸⁴ <https://www.gov.uk/additional-state-pension> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

¹⁸⁵ Mesleki emeklilik örnekleri için bkz. <https://www.lovemoney.com/news/17465/auto-enrolment-the-alternatives-to-nest> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

Bireysel emeklilik sistemleri ise yaygın olarak bireysel yatırım emekliliği, bireysel grup emekliliği ve paydaş emeklilik şeklindedir. Bu sistemler özellikle emekliliğinde yüksek bir aylık elde etme amacı taşıyan kimselerce, çalışmayan ancak yaşlılığını garanti altına almak isteyenlerce veya bağımsız çalışıp S2P kapsamına girmeyenlerce ağırlıklı olarak tercih edilmektedir¹⁸⁶. Bireysel emekliliğin özel bir örneği olan bireysel grup emekliliğinde aynı işverene bağlı olarak çalışan kimselerin oluşturduğu bir bireysel fon söz konusudur. Paydaş emeklilik ise, daha önce değinildiği üzere düşük gelirli kimseleri hedefleyen bir başka fonlu emeklilik sistemi örneğidir. Bu sistemde ödemeler haftalık ya da aylık yapılabilmekte; düzenli ödemelerin yapılamadığı hallerdeyse ödenmesi gereken tutarlar toplu olarak bir seferde de ödenebilmektedir.

3.1.1.1.4. 6 Nisan 2016 Sonrasında Yeni Emeklilik Sistemi

Gelecek vergi yılının başlangıç tarihi olan 6 Nisan 2016'dan itibaren Birleşik Krallık emeklilik sisteminde önemli bir değişikliğe gidilecektir. Bu değişikliğin en büyük gerekçesini emeklilik sisteminin oldukça karmaşık hale gelen yapısı oluşturmuştur. Öyle ki, yeni sistemin tanıtımlarında hâlihazırdaki maktu oranlı temel emeklilik aylığı ve kazanca bağlı ek aylıklar nedeniyle, emekli olacak kişilerin ileride elde edecekleri emeklilik aylığını öngöremedikleri belirtilmiştir. Bu sebeple ulusal sigorta kapsamındaki bu iki basamaklı sistemin yeni bir emeklilik uygulamasıyla birleştirilmesi ve sistemin daha anlaşılır ve öngörülebilir hale getirilmesi planlanmıştır¹⁸⁷. Yeni sistemle ayrıca; bir veya birden fazla mesleki sigortada kaydı bulunan veya diğer özel sigortalara kayıtlı olan kişilerden S2P'ye geçenlerin karşılaştıkları karmaşık yapıyı gidermek de amaçlanmıştır.

6 Nisan 2016'dan itibaren S2P ve S2P'den ayrılarak geçiş yapılan diğer sözleşmeli emeklilik uygulamaları son bulacaktır. Böylelikle bu tarihten itibaren, söz konusu kişilerden ulusal sigorta kapsamında, tam oranlı ve tek bir prim ödemesi alınacaktır¹⁸⁸. Buna göre artık emekliliğe hak kazanan kişi iki ayrı aylık yerine tek bir aylığa hak kazanacak; geçmişte ödenen ek aylığa ilişkin primler; bu yeni aylığın hesaplanmasında göz önünde tutulacaktır. 6 Nisan 2016'dan sonra ilk defa emeklilik yaşına ulaşan ve ulaşacak kimseler için emekli aylıkları yeni sistem uyarınca (*new state pension - NSP*) ödenecektir. Bu aylığın tam tutarı ise haftalık 155,65 pound olacaktır¹⁸⁹.

Şu an için uygulanmakta olan temel aylıktaki 30 yeterlilik yılı şartı yeni sistemde yer almamaktadır. NSP uyarınca herhangi bir emeklilik aylığına hak kazanabilmek için gerekli olan en az 10 asgari yeterlilik yılıdır¹⁹⁰. Bu 10 yılın ise eski sistemde olduğu gibi çalışarak ve prim ödeyerek, hizmet borçlanmasında bulunarak veya gönüllü prim ödemek suretiyle geçirilmesi mümkündür. Ancak bu koşul uyarınca düşük aylık tutarlarının önüne geçmek adına emeklilik aylığını arttırmak için önerilen esas çözüm yolu, sigortalıların çalıştıkları yıllar boyunca prim ödemeye devam etmeleri şeklinde olmuştur.

Yeni sistemdeki bir diğer değişiklik, garanti kredisi ve kazanç kredisi şeklinde iki kalemden oluşan emeklilik kredisine yöneliktir. Gelecek vergi yılından itibaren emeklilik yaşına ulaşanlar için kazanç kredisi uygulaması son bulacak; şartları taşıyanlar bakımından ise garanti kredisi uygulamasına devam edilecektir¹⁹¹. Yeni sistemde ertelenmiş emeklilik uygulaması bakımından da asgari erteleme

¹⁸⁶ <https://www.gov.uk/personal-pensions> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)

¹⁸⁷ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486479/state-pension-stakeholder-questions-and-answers-161215.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)

¹⁸⁸ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486479/state-pension-stakeholder-questions-and-answers-161215.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)

¹⁸⁹ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/480248/Your_State_Pension_explained_autumn_15.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)

¹⁹⁰ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486647/Introduction_to_the_new_State_Pension_dec_2015.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)

¹⁹¹ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/418090/new-state-pension-glossary-of-terms.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)

sürelerinde değişikliğe gidilmiştir. Buna göre NSP'den alınacak aylık en az 9 haftalığına ertelenebilecek; her 9 hafta içinde eski sistemde olduğu gibi aylığa %1'lik bir artış uygulanacaktır¹⁹².

3.1.1.2. Sürekli Malullük Kapsamındaki Yardımlar

Bu kapsamda yapılan temel yardımları; iş ve destek ödeneği, engelli yaşam yardımı, bireysel serbesti yardımı ve bakım ödeneği şeklinde sıralamak mümkündür. Bu yardımların bir kısmı prime bağlı olarak yapılmakta; bir kısmı ise prim koşulu aranmaksızın gelir testine bağlı olarak veya gelir testi koşulu aranmaksızın yapılmaktadır.

Ekim 2008'de yürürlüğe koyulan iş ve destek ödeneği; hem prime bağlı olarak hem de prim koşullarını sağlamayanlar için prime bağlı olmaksızın gelir testi sonucuna göre iki türlü ödenmektedir. Esasında bu ödenek yalnızca maluller için düzenlenmemiş, ileride değinileceği üzere bu ödeneğin hastalık halinde hasta kimselere de prime bağlı veya gelire bağlı olarak ödeneceği öngörülmüştür. Belirtmek gerekir ki, her iki ödeneğin tutarının tespitinde kişinin 25 yaşın altında veya üstünde olması önem arz etmekte; sosyal güvenlik sisteminde ailenin korunması esasıyla 25 yaşın üstündekilere daha yüksek bir ödeme yapılmaktadır¹⁹³.

Prime bağlı iş ve destek ödeneği, dördüncü günden başlayarak on üç haftaya -çalışma gücünün kaybı oranının değerlendirilmesine- kadar ödenmektedir. Kayıp oranının değerlendirilmesinin ardından çalışma gücü kaybının büyük ölçüde olduğu saptanırsa veya kişide kısmen bir çalışma gücü kaybı söz konusu ise; on üç haftaya kadar yapılan ödemelere uygulanacak kayıp oranına bağlı eklemelerle yeni haftalık yardım tutarları hesaplanmaktadır¹⁹⁴. Prime bağlı iş ve destek ödeneğinde üst üste en az dört gün süreli hastalık veya malullük halinin varlığı ön şart olup sigortalının son iki vergi yılında ödemesi gereken primlerin haftalık en düşük kazanç sınırının en az 26 katını ödemiş ve son iki vergi yılının her ikisinde de ödemesi gereken primlerin haftalık en düşük kazanç sınırının en az 50 katını ödemiş veya borçlanmış olması şarttır. Gelire bağlı primsiz iş ve destek ödeneğinin tutarı ise kişinin gelir, kazanç ve diğer durumlarına göre belirlenmektedir¹⁹⁵. Gelire bağlı ödenen bu ödenekte süre bakımından herhangi bir üst sınır bulunmamaktadır.

Malullük kapsamında yapılan bir diğer yardım olan engelli yaşam yardımı; prim koşuluna bağlı olmadığı gibi gelir testine de bağlı değildir. Malullükten üç hafta sonra başlayarak ve dört haftada bir ödenen bu yardımın temelinde bakım ve ulaşım ihtiyaçlarını karşılamak yatmaktadır. 65 yaşın altındakilere yapılmakta olan bu yardımın tutarı ihtiyaca göre belirlenmekte; yardım, bakım ve ulaşım kalemleri bakımından ayrı ayrı hesaplanmaktadır¹⁹⁶. 16 yaşın altındakilere yapılan engelli yaşam yardımında ise çocuğun yürüme engelini olması veya diğer çocuklara kıyasla daha fazla bakıma gereksinim duyacak durumda olması şartları aranmaktadır.

Bireysel serbesti yardımı prime ve gelir testine bağlı olmayan bir diğer yardım kalemi olup 16 ila 64 yaş arasında olan uzun süreli engellilere; son üç yılın en az ikisinde Birleşik Krallık'ta sürekli olarak ikamet etmiş olmak şartıyla ödenmektedir. Bireysel serbesti yardımı, 16 yaşından büyükler bakımından bir anlamda engelli yaşam yardımının yerini almaktadır. Günlük yaşam aktivitelerindeki ve ulaşımındaki zorlukların üç aydır var olması ve en az dokuz ay daha süreceğinin beklenmesi halinde ödenen bu yardımın kapsamı, ihtiyaca göre, günlük yaşam desteği ve ulaşım kalemlerinin ayrı ayrı hesaplanmasıyla bulunmaktadır¹⁹⁷.

¹⁹² https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486479/state-pension-stakeholder-questions-and-answers-161215.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)

¹⁹³ <https://www.gov.uk/employment-support-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁹⁴ SGK (2012), s. 65; EC (2013), s. 9; SSPTW (2014), s. 320.

¹⁹⁵ SSPTW (2014), s. 319-320.

¹⁹⁶ EC (2013), s. 26; SSPTW (2014), s. 320. <https://www.gov.uk/dla-disability-living-allowance-benefit/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

¹⁹⁷ SSPTW (2014), s. 319-320. <https://www.gov.uk/pip/eligibility> (Erişim Tarihi: 25.01.2016).

65 yaşından sonra malul olan kimselere ödenen bakım ödeneğinde prim ve gelir testi koşulu aranmamakta olup yardım tutarı ihtiyaca göre saptanmaktadır. Bu ödeneği alabilmek için kalıcı rahatsızlıklar hariç en az altı aydan beri süren bir maluliyetin varlığı şarttır. Bakıcı ödeneği ise diğer bakım ödeneğinden farklı olarak prime bağlı değil ancak kısmen gelir testine bağlıdır¹⁹⁸. Bu ödenek, ağır bir malullüğü olan birinin haftada en az 35 saat bakımını üstlenen ve bu nedenle tam zamanlı çalışmayanlara ödenmektedir.

Engelli yaşam yardımı, bakım ve bakıcı ödenekleri genellikle Birleşik Krallık'ta ikamet ettikleri sürece sigortalılara yurt dışında da ödenebilmektedir. Ancak bunun için geçici yokluğun 26 haftayı geçmemesi gerekmektedir. Bireysel serbesti yardımı ise 13 haftaya kadarki geçici yokluk halinde yurt dışında ödenebilmekte; yurt dışında bulunma hali tıbbi tedavi nedeniyle ise bu süre 26 haftaya kadar çıkarılabilmektedir¹⁹⁹.

3.1.1.3. Sigortalının Ölümü Halinde Sağ Kalanlara Yapılan Yardımlar

Ölüm sigortası kapsamında düzenlenen temel yardımları; sağ kalan eşe bağlanan aylık, ölüm ödeneği, ölüm yardımı ve vasi ödeneği şeklinde sıralamak mümkündür. Bu yardımların hepsinde ön koşul, sigortalının ölümü sırasında yaşlılık sigortasından aylık alıyor olması veya ölüm tarihi itibarıyla aylığa hak kazanmış olmasıdır.

Söz konusu yardımların ilki, cinsiyet gözetmeksizin sağ kalan eşe bağlanan aylıktır. Bu yardım henüz emeklilik yaşına ulaşmayan ve en az bir çocuk için çocuk yardımı alan dul kadın veya erkek eşe ve hamile dul eşe ödenmektedir²⁰⁰. Mevcut vergi yılı itibarıyla bu yardım kaleminden sağ kalan eşe haftalık azami 112,55 pound tutarında ödeme yapılmaktadır²⁰¹. İlave emeklilik aylığı ise, yalnızca sağ kalan eş yardımı alanlara tanınmış bir imkân olup sağ kalanın kazanca bağlı ödemiş olduğu sigorta primleri uyarınca bağlanabilmektedir²⁰².

Ölüm ödeneği; sağ kalan eşin dul kaldığı yaşa göre ve ölenin ödemiş olduğu prim oranlarına göre tutarı belirlenen ve en fazla 52 hafta için ödenen bir diğer yardım kalemidir. Bu yardıma hak kazanabilmek için sağ kalan eşin 45 yaşından büyük ancak emeklilik yaşını henüz doldurmamış olması aranmaktadır. Bu ödenek, çocuğuna bakmakta olan ve bu kapsamda sağ kalan eşe ödenen aylıktan faydalanan kimselere ve yeniden evlenen eşe verilmemektedir.

Sigortalının ölümü halinde sağ kalanlara bir defalığına ödenen ve vergiden muaf olan bir diğer kalem ölüm yardımı olup mevcut vergi yılı itibarıyla bu ödemenin tutarı 2.000 pounddur. Bu ödemeye hak kazanabilmek için ölüm ödeneğinde olduğu gibi emeklilik yaşını henüz doldurmamış olmak veya doldurmuş olup emeklilik aylığına hak kazanamamış olmak gerekmektedir²⁰³. Belirtmek gerekir ki, ölüm ödeneği ile ölüm yardımının veya sağ kalan eş aylığının birlikte talep edilebilmesi mümkündür.

Vasi ödeneği ise yetim kalan her çocuk için maktu oranda yapılan ve vergiden muaf olan bir diğer yardım kalemidir²⁰⁴. Bu ödenek, yetim kalmış bir çocuğun bakımını üstlenen kimseye ödendiği gibi; gerekli koşulların varlığı halinde ebeveynlerinden biri sağ olan çocuğun kendisine de ödenmektedir²⁰⁵.

¹⁹⁸ EC (2013), s. 27; SSPTW (2014), s. 320.

¹⁹⁹ SSPTW (2014), s. 319.

²⁰⁰ EC (2013), s. 17; SSPTW (2014), s. 319-320.

²⁰¹ <https://www.gov.uk/widowed-parents-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²⁰² EC (2013), s. 17.

²⁰³ EC (2013), s. 17.

²⁰⁴ SSPTW (2014), s. 320.

²⁰⁵ [Bohttps://www.gov.uk/guardians-allowance/eligibility](https://www.gov.uk/guardians-allowance/eligibility) (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

Ölüm ödeneği, ölüm yardımı ve vasi ödeneğinin yurtdışında da ödenmesi mümkündür. Ancak bu imkân temel emeklilik aylığında olduğu gibi yalnızca Avrupa Birliği veya Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerde, İsviçre ve diğer karşılıklı sosyal güvenlik sözleşmesi kapsamındaki ülkelerde ikamet edenler bakımından getirilmiştir²⁰⁶.

3.1.2. Hastalık ve Analık Riskleri Bakımından

Hastalık ve analık riskleri uyarınca sigortalılara yapılan yardımlar için, prim yükümlülerinden ayrı bir prim katkısı alınmaktadır. Bu sigortalar bakımından bağımlı çalışan (1. sınıf) sigortalılardan haftalık kazancı 155 ila 815 pound arasında olanların kazancının %2,05'i; kazancı bu sınırın üstünde olanlardan ek olarak %1 oranında prim tıbbi yardımlar için alınmaktadır. İşveren prim payı (1A/1B sınıfı) tıbbi yardımlar bakımından çalıştırmakta olduğu işçinin kazancının %1,9'u; yasal analık ve babalık ödenekleri bakımından %8'idir. Yasal hastalık ödeneğinin ise tamamı işveren tarafından karşılanmaktadır²⁰⁷. İşverenin yasal analık ve babalık ödeneklerinde ödemesi gereken orandan artı kalan %92'lik oran devlet tarafından karşılanmaktadır. Devlet ayrıca yasal hastalık ödeneğine de kısmen katkı sağlamakta; tıbbi yardımların çoğu ise genel vergi gelirlerinden karşılanmaktadır. İş ve destek ödeneği ve analık ödeneğinde ise hem bağımlı çalışanlar, hem kendi ad ve hesabına çalışanlar hem de işverenler bakımından yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası kapsamında değinilen prim ödemeleri geçerli olmaktadır²⁰⁸.

Hastalık sigortası kapsamında sigortalıya ödenmek üzere düzenlenen yardım kalemleri yasal hastalık ödeneği ve sürekli malullük kapsamında değinilen iş ve destek ödeneğidir. Yasal hastalık ödeneği işçinin işe gitmeye engel derecede, üst üste en az dört gün süreli hastalığı halinde; dördüncü günden başlayarak 28 haftaya kadar işvereni tarafından ödenmektedir²⁰⁹. 65 yaşından küçük olanlara, haftalık ortalama kazançları öngörülen sınırların altında olması halinde ödenen bu ödeneğin mevcut vergi yılı itibariyle bir haftalık tutarı 88,50 pounddur²¹⁰. Belirtmek gerekir ki, işverenin yasal hastalık ödeneği ödemekle yükümlü olduğu 28 haftalık sürenin geçmesine rağmen işçinin iyileşmesi halinde; işçi, iş ve destek ödeneği almak için başvuruda bulunabilecektir²¹¹. İş ve destek ödeneği, sürekli malullük halinde değinildiği üzere primli ve gelir testine bağlı (primsiz) olmak üzere iki türlü ödenmektedir. Her iki ödeneğin de şartları ve kapsamı malullük sigortası kapsamında ödenen ödeneklerle aynıdır.

Analık sigortası kapsamında sigortalıya ödenen temel yardımlar; analık yardımı, doğum yardımı, yasal analık ödeneği ve yasal babalık ödeneği şeklindedir. Yasal analık ve babalık ödenekleri bu sürenin 15 haftasının doğumdan önce olması şartıyla 26 haftadır aynı işverenin yanında çalışan ve ortalama haftalık kazancı haftalık kazanç alt sınırının üzerinde olan anne, baba veya evlat edinen anneye işvereni tarafından yapılmakta olan yardım türüdür. Yasal analık ödeneğinde ilk 6 hafta için ortalama haftalık kazancın %90'ı; sonraki 33 hafta için -hangisi daha düşük tutardaysa- ortalama haftalık kazancın %90'ı veya mevcut vergi yılı itibariyle haftalık 139,58 pound işveren tarafından ödenir²¹². Yasal analık ödeneğiyle benzer ödeme oranlarına sahip yasal babalık ödeneğinde, babaya ödenmekte olan ödenek sonlanmadan önce doğum yapan annenin işe dönmesi halinde ödenek 26 haftaya kadar ödenmektedir²¹³.

²⁰⁶ SSPTW (2014), s. 319.

²⁰⁷ EC (2013), s. 9; SSPTW (2014), s. 321.

²⁰⁸ SSPTW (2014), s. 321.

²⁰⁹ SGK (2012), s. 65; EC (2013), s. 9; SSPTW (2014), s. 321.

²¹⁰ <https://www.gov.uk/statutory-sick-pay> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²¹¹ EC (2013), s. 9.

²¹² EC (2013), s. 12; SSPTW (2014), s. 322. <https://www.gov.uk/employers-maternity-pay-leave> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²¹³ SSPTW (2014), s. 322.

Analık yardımı bir işverenden yasal analık ödeneği almaya hak kazanmayan sigortalılar için düzenlenmiştir. Buna göre mevcut vergi yılı itibariyle doğumdan önceki 66 haftada en az 26 hafta çalışmış olan ve bunun 13 haftası en az 30 pound ortalama günlük kazançla olan sigortalıya, beklenen doğum tarihinden 11 hafta önceden başlamak üzere 39 hafta için analık yardımı ödenmektedir²¹⁴. Ayrıca doğumdan önceki 66 haftada en az 26 hafta çalışması olan sigortalının eşine de, daha yüksek bir analık yardımına hak kazanmaması koşuluyla düşük bir meblağla 14 haftalığına analık yardımı yapılmaktadır. Doğum yardımı ise düşük gelir yardımı alıp da ilk çocuğunu doğuran veya çocuk sahibi olup çoklu doğum yapanlara verilen bir defaya mahsus maktu ödemedir. Mevcut vergi yılı itibariyle bir çocuk için yapılan doğum yardımı 500 pounddur²¹⁵.

3.1.3. İş Kazası Riski Bakımından

Birleşik Krallık sisteminde iş kazası sigortasının kapsamına kendi ad ve hesabına çalışanlar alınmamış olup sadece bağımlı çalışanlar sigorta kapsamındadır²¹⁶. Bağımlı çalışan ve işverenlerden iş kazası riski için ayrıca prim tahsil edilmemekte; bu sigorta kapsamındaki yardımlar yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası kapsamında ödenen primlerden finanse edilmektedir. Gerekli sağlık hizmetleri ise Ulusal Sağlık Sistemi kapsamında karşılanmaktadır.

İş kazası sonrasında gerçekleşen sonuca göre sigortalıya yapılan yardımlar; sigortalının kaza sonucu geçici veya kalıcı olarak malul olup olmamasına veya ölümüne göre ayrı ayrı düzenlenmiştir. İş kazası sonucu sigortalının geçici malullüğünde sigortalıya yapılan yardım; prime veya gelir testine bağlı olmak üzere iki türü bulunan iş ve destek ödeneğidir. Malullük ve hastalık sigortalarında da değinildiği üzere, sigortalının gerekli prim koşullarını sağlayamadığı durumlarda bu ödenek sigortalıya gelir testi sonucuna göre ödenmektedir. İş ve destek ödeneğinin sigortalıya ödenmekte olduğu diğer haller gibi iş kazası halinde de aynı şartlar aranmakta ve sigortalıya aynı tutarlarda ödeme yapılmaktadır.

İş kazası sonucu sürekli nitelikli bir malullük halinde sigortalıya yapılmakta olan yardım, iş kazası maluliyet yardımudur. Bu yardımın yapılabilmesinin şartları; kazanın görülen iş nedeniyle gerçekleşmiş ve tıbbi muayene sonucu malullüğün en az %14 oranında olmasıdır²¹⁷. Meslek hastalıklarında ise sigortalının görülmekte olan işle ilgili kabul edilen bir meslek hastalığına tutulmuş olması aranmaktadır²¹⁸. Tam (%100) malullük halinde mevcut vergi yılı itibariyle sigortalıya; iş kazasının gerçekleşme veya meslek hastalığının ortaya çıkmasından 15 hafta sonra başlayacak şekilde haftalık 168 pound ödeme yapılmaktadır²¹⁹. Kısmi malullük halinde ise malullüğün oranına göre sigortalıya yapılacak ödemelerde indirime gidilmektedir. Azalan kazanç yardımı; Ekim 1990 tarihinden önce meydana gelen iş kazası ve meslek hastalıkları için, sigortalının en az %1 malullüğü ve işini yapamaz duruma gelmesi nedeniyle kazancında düşüş gerçekleşmesi halinde yapılmaktadır²²⁰.

İş kazası sonucu gerçekleşmiş ölüm halinde ise; en az bir bağımlı çocuk için çocuk yardımı almakta olan sağ kalan eşe, haftalık tutarlarda sağ kalan eş ödeneği ödenmektedir. Ölüm ödeneği ise; sağ kalan eşin almakta olduğu ilk ödeneğin sona erme tarihindeki yaşına göre belirlenen tutarlar

²¹⁴ SGK (2012), s. 66; EC (2013), s. 11; SSPTW (2014), s. 321-322.

²¹⁵ <https://www.gov.uk/sure-start-maternity-grant/overview> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²¹⁶ EC (2013), s. 19; SSPTW (2014), s. 322.

²¹⁷ EC (2013), s. 20; SSPTW (2014), s. 323.

²¹⁸ Birleşik Krallık sisteminde meslek hastalığı olarak kabul edilen hastalıklar 4 ana kategoriye ayrılmıştır. Bunlar; fiziksel nedenli hastalıklar (A), biyolojik nedenli hastalıklar (B), kimyasal nedenli hastalıklar (C) ve diğer sebeplerden doğan hastalıklar (D) şeklindedir. İş kazası maluliyet yardımı ödemesi yapılan meslek hastalıkları kataloğu için bkz. [https://www.gov.uk/government/publications/industrial-injuries-disablement-benefits-technical-guidance/industrial-injuries-disablement-benefit](https://www.gov.uk/government/publications/industrial-injuries-disablement-benefits-technical-guidance/industrial-injuries-disablement-benefits-technical-guidance#appendix-1-list-of-diseases-covered-by-industrial-injuries-disablement-benefit) (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²¹⁹ <https://www.gov.uk/industrial-injuries-disablement-benefit/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²²⁰ SSPTW (2014), s. 323.

doğrultusunda sağ kalan eşe ödenen bir diğer yardım kalemidir. İş kazası sonucu gerçekleşen ölümlerde sağ kalanlara yapılan diğer yardımlar ölüm yardımı ve vasi ödeneğidir. Her iki yardımın koşulları ve kapsamı, yukarıda değinilen ölüm sigortasında olduğu gibidir.

3.1.4. İşsizlik Riski Bakımından

İşsizlik sigortası kapsamına kural olarak tüm çalışanlar dâhildir²²¹. Ancak kendi ad ve hesabına çalışanlar sigorta kapsamındaki iş arama ödeneğinden prim ödeme koşuluna bağlı olarak değil, gelir testi sonucuna göre faydalanabilmektedir. İşsizlik sigortası bünyesine özgü bir prim ödemesi söz konusu olmayıp sigortanın finansmanı yaşlılık, malullük ve ölüm sigortası kapsamında ödenen primlerden karşılanmaktadır. Bu sigorta kapsamında sigortalıya yapılan yardımlar; prim koşuluna göre ve gelir testine göre iki türü bulunan iş arama ödeneği ve evrensel kredi yardımındır.

18 yaşından büyük olup işsiz olan veya haftada 16 saatten az çalışan kimselere ödenen ilk yardım kalemi iş arama ödeneğidir. Sigortalının prim esasına dayalı iş arama ödeneğinden faydalanabilmesi için; son iki vergi yılının birinde ödemesi gereken primlerin haftalık en düşük kazanç sınırının en az 26 katını ödemiş ve son iki vergi yılının her ikisinde de ödemesi gereken primlerin haftalık en düşük kazanç sınırının en az 50 katını ödemiş veya borçlanmış olması gerekmektedir²²². Söz konusu ödenek, üç günlük bekleme süresinin ardından 26 haftaya kadar ödenebilmektedir. Mevcut vergi yılı itibariyle ödeneğin haftalık tutarı 25 yaşından büyükler için 73,10 pound; 25 yaşından küçükler içinse 57,90 pounddur²²³.

Gelir testine bağlı iş arama ödeneğinin şartları; prim koşullarını sağlayamamış olma, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yeterli gelire sahip olmama ve mevcut vergi yılı itibariyle 16.000 pounddan az birikim sahibi olma veya sigortalının eşinin haftada 24 saatten az çalışmasının bulunmasıdır²²⁴. Bu koşulların sağlanması halinde ödeneğin tutarı sigortalının yaşına, gelirine, medeni haline göre üç günlük bekleme süresinin ardından 26 haftaya kadar ödenebilmektedir. 26 haftalık sürenin bitiminde ise işsiz kimseni iş arama ödeneği için yeniden bir başvuru yapması gerekmektedir. Bağımlı çalışanların aksine, kendi ad ve hesabına çalışanların işsizlik riskiyle karşılaşmaları halinde bu sigorta kapsamında devreye girecek olan tek ödenek, gelir testine bağlı iş arama ödeneğidir. Hem prim esasına dayalı hem de gelir testine bağlı olarak ödenen iş arama ödeneğinde sigortalının çalışabilir durumda olması, iş arama sözleşmesi akdetmiş ve hâlihazırda iş aramakta olması ödeneğin devam edebilmesi için aranan şartlardandır²²⁵. Öyle ki, akdedilen iş arama sözleşmesine aykırılık halinde ödenmekte olan ödenek kesilecektir.

3.1.5 Aile Yardımları Bakımından

Bu kapsamda yapılan yardımlar; çocuk yardımı, çocuk vergi kredisi, çalışma vergi kredisi, gelir desteği ve evrensel kredi şeklindedir. Sosyal yardım kapsamına giren bu yardımlar için taraflardan prim alınmamakta; bütün yardım masrafları devlet tarafından karşılanmaktadır²²⁶. Bir diğer ifadeyle aile yardımları bakımından primli sistem yerine yalnızca primsiz sistem devreye girmektedir.

Çocuk yardımı Birleşik Krallık'ta ikamet etmekte olup bir veya daha fazla çocuk sahibi olanlara prim ödeme koşulu olmaksızın yapılmaktadır. Bu yardımdan faydalanabilmek için çocuğun 16 (tam zamanlı çalışan öğrenci değilse ve haftada 24 saatten fazla çalışması yoksa 18; tam zamanlı çalışan öğrenci ise 20) yaşından küçük olması şarttır. Mevcut vergi yılı itibariyle en büyük çocuk için yapılan

²²¹ SSPTW (2014), s. 324.

²²² EC (2013), s. 22; SSPTW (2014), s. 324.

²²³ <https://www.gov.uk/jobseekers-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²²⁴ SSPTW (2014), s. 324. <https://www.gov.uk/jobseekers-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²²⁵ EC (2013), s. 22; SSPTW (2014), s. 324.

²²⁶ SSPTW (2014), s. 325.

bir haftalık ödeme 20,70 pound; her ek çocuk için 13,70 pounddur²²⁷. Hane geliri yılda 50.000 poundu aşan kimselerin almakta olduğu yardımlar ise vergiye tabi olmaktadır.

Bu kapsamda yapılan bir diğer ödeme olan çocuk vergi kredisinden faydalanabilmek için aranan şartlar çocuk yardımınınkilerle aynıdır. Ancak bu kredide ek olarak; bir çocuk sahibi ailelerin yıllık hane gelirinin 26.000 pounddan; iki çocuklu ailelerin yıllık hane gelirinin ise 32.000 pounddan az olması gerekmektedir²²⁸. Engelli çocuk sahibi ailelere ise ek vergi kredisi miktarı sağlanmaktadır. Çalışma vergi kredisinden faydalanabilmek için bağımlı veya kendi ad ve hesabına çalışan olarak haftada en az 16 saat çalışmak ve düşük gelirli olmak gerekmektedir²²⁹. Çocuk sahibi olmayanların da faydalanabildiği bu kredide, çocuk sahibi olanların bakım masrafları da dikkate alınmaktadır. Çalışanların engel hali mevcutsa, kredinin miktarında artışa gidilmektedir.

Gelir desteği 16 yaşından büyük ancak emeklilik kredisi hak etme yaşına ulaşmamış olanlara yapılan bir diğer yardımdır. Bu yardıma hak kazanabilmenin şartları; gelire bağlı iş ve destek ödeneği veya iş arama ödeneği almıyor olma, hane gelirinin saptanan tutardan düşük olması, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yeterli gelire sahip olmama ve mevcut vergi yılı itibariyle 16.000 pounddan az birikim sahibi olma veya sigortalının eşinin haftada 24 saatten az çalışmasının bulunmasıdır²³⁰.

3.2. Sağlık Hizmetleri Bakımından

Yukarıda değinildiği üzere gerek Muhafazakâr Parti iktidarının 1980'lerde başlatmış olduğu sağlık sistemini özelleştirme politikalarıyla, gerekse İşçi Partisi'nin bu anlayışı görece devam ettiren yaklaşımıyla Birleşik Krallık sağlık sistemi, esasında 1948'de yürürlüğe girmiş olduğu halinden oldukça uzaklaşmıştır. Ancak yine de bugün itibariyle Birleşik Krallık'ta bulunan sağlık hizmetleri sistemi, hali hazırda Beveridge Planı'na göre oluşturulan; merkezi anlamda kontrolü ve genel vergilerle işleyişi sağlanan Ulusal Sağlık Sistemi'dir²³¹. Ancak İskoçya, Kuzey İrlanda, İngiltere ve Galler sağlık sistemi uygulamaları arasında son zamanlarda yapılan yasama değişiklikleri sonucunda kimi farklılıklar bulunmaktadır.

İşçi Partisi'nin 1997-2010 yılları arasındaki uzun süreli iktidarından sonra 2010 yılında koalisyon hükümeti kuran Muhafazakâr Parti ve Liberal Parti'nin yasama hareketlerinden en önemlisi NHS'ye yönelik olmuştur. 2000'li yıllarda atlatılan ekonomik kriz sonucu politik belirsizliklerin ve çelişkili adımların sonuçlanması "daha fazla pazar" anlayışını sürdürmekte olan 2012 tarihli Sağlık ve Sosyal Bakım Yasasıyla (*The Health and Social Care Act*) gerçekleşmiş ve bu yasa 1 Nisan 2013 itibariyle yürürlüğe girmiştir²³². Bu yasa ile özellikle sağlık birimlerinin yapılanmasına ilişkin değişikliklere gidilmiş; kaldırılan birimlerin yerine aynı işlevi sürdürmek adına yeni yapılar oluşturulmuştur. Örneğin ilk adım hizmetlerde yer alan tröstlerin yerini hasta kabul grupları almış; yine bu yasayla İngiltere'de NHS bütçesinin, ilk adımdaki bakım hizmetlerinin ve özel servislerin yönetimi adına bağımsız bir kurul (*NHS England - NHS Commissioning Board*) oluşturulmuştur²³³. Sağlık gözetim birimleri (*healthwatch*) ise gerek yerel birimlerde gerekse ülke düzeyinde hizmet alanları savunmak ve desteklemek, genel bulaşıcı riskleri izlemek adına oluşturulan bir diğer bağımsız yapı olmuştur.

²²⁷ <https://www.gov.uk/child-benefit-rates> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²²⁸ SSPTW (2014), s. 325.

²²⁹ SSPTW (2014), s. 325.

²³⁰ EC (2013), s. 24. SSPTW (2014), s. 325. <https://www.gov.uk/income-support/eligibility> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)

²³¹ Kaufmann (2013), s. 107.

²³² Paton (2014), s. 325.

²³³ NHS England (2014). *Understanding the New NHS*, s. 7, 14. <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2014/06/simple-nhs-guide.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2015)

Birleşik Krallıkta sağlık birimlerinin yapılanması yerel birimlerden ülke genelini kapsayan birimlere doğru bir seyir izlemektedir²³⁴. Her yerel birimde bir sağlık idaresi kurulu ve belirtildiği üzere sağlık sistemine yeni eklenen yerel sağlık gözetim birimleri bulunmaktadır. Kamu sağlığı, genel sağlık gözetim birimleri, tröstler, bilgi merkezleri gibi oluşumlar ise ülke genelinde hizmet veren birimler arasında yer almaktadırlar.

Bugün itibarıyla Birleşik Krallık sağlık sisteminin ilk basamağını bağımsız çalışan ve NHS'den hizmet almak adına sözleşme tarafı olabilen ve hasta kabul gruplarından birine üye olması gereken pratisyen hekimler oluşturmaktadır²³⁵. Her pratisyen hekimin kendisine kayıtlı hastaları gösteren bir listesi olup bu listelere katılmak isteyenlerin kabulünde hekimlerin takdir hakkı bulunmaktadır. Ancak cinsiyet, yaş, ırk, inanç, cinsel yönelim, sosyal statü gibi hususlar bakımından hekimlerin hasta reddetme hakları bulunmamaktadır. Belirtmek gerekir ki, sağlık sisteminin ilk basamağı yalnızca pratisyen hekimlerden oluşmamakta; diş hekimleri, gözlükçüler ve eczacılar da bu kapsamda yer almaktadırlar²³⁶. İlk basamakta doğrudan yer alamayan hastanelere ve uzman doktorlara hastanın yönlendirilmesi pratisyen hekimin sevki ile gerçekleşmekte; ancak acil durumlarda pratisyen hekime başvurmaksızın doğrudan hastaneye gidebilme imkânı bulunmaktadır.

Birleşik Krallık sağlık sisteminde ilk basamak dışında ikinci ve devamı adımları oluşturan hizmetler ağı da bulunmaktadır. Acil servisler, ambulans hizmetleri, akıl sağlığı ve toplum sağlığı hizmetleri birinci adımda olağan sağlık hizmetlerine ek olarak oluşturulmuş ikinci basamak sağlık hizmetlerinin başlıcalarıdır²³⁷.

Hukuka uygun olarak Birleşik Krallık'ta ikamet eden herkesin kural olarak hastanelerde ücretsiz tedavi olma ve sağlık hizmetlerinden yararlanma imkânı mevcuttur. Bu kişilerin aynı zamanda birlikte yaşadıkları eşleri ve 16 yaşından (eğer tam zamanlı eğitim görüyorlarsa 19 yaşından) küçük çocukları da herhangi bir prim veya vergi ödemeksizin ücretsiz sağlık hizmetlerinden faydalanabilmektedir²³⁸. İlaç ücretleri, diş muayeneleri ve belli başlı operasyonlar bakımından hastalardan kural olarak ücret alınmakta; ancak çocuklardan ve sosyal yardım alan kimselerden bu ücret alınmamakta veya ücretin bir kısmı alınmaktadır.

4. SONUÇ

14. yüzyıldan itibaren yoksullukla sistemli bir mücadele yürütülen Birleşik Krallık'ta, 19. ve 20. yüzyılda sosyal güvenliğe ilişkin çok sayıda yasa çıkarılmış; devletin de rol aldığı yeni bir sosyal güvenlik sistemi oluşturmak adına önemli adımlar atılmıştır. Sosyal güvenlik bakımından yaşlılığın en önemli risk olarak kabul edildiği bu sistemde, ayrıca bireylerin çalışmadıkları dönemdeki kazanç kayıplarını gidermek de amaçlanmıştır. Henüz 2. Dünya Savaşı sona ermeden yayımlanan Beveridge Raporu ile o zamana kadar sosyal güvenlik alanında atılan adımlar tek çatı altında birleştirilerek kapsamlı, sistemli ve sosyal devlet ilkesi ekseninde şekillendirilen yeni bir yapı inşa etme yolunda harekete geçilmiştir. 20. yüzyılın ortalarından itibaren yürürlüğe koyulan çeşitli yasalarla Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemi özgün halini almaya başlamıştır.

Beveridge Raporu uyarınca Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemi sosyal sigorta, sosyal yardım ve sağlık hizmetleri olmak üzere üç kurum üzerinde inşa edilmiştir. Sosyal sigorta bakımından vergilendirme yerine prim ödeme esasına göre finanse edilen; kazançları farklı olsa da herkesin aynı tutarda prim ödeyip aynı tutarda yardım aldığı bir sistem tercih edilmiştir. Sosyal yardımlar yeniden

²³⁴ Department of Health (DH) (2013). *Guide to Healthcare System in England*, s. 3. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/194002/9421-2900878-TSO-NHS_Guide_to_Healthcare_WEB.PDF (Erişim Tarihi: 30.10.2015).

²³⁵ EC (2013), s. 7; DH (2013), s. 7.

²³⁶ DH (2013), s. 4; NHS England (2014), s. 15.

²³⁷ NHS England (2014), s. 15.

²³⁸ EC (2013), s. 7.

şekillendirilerek geliri olmayanlara ve dar gelirlilere asgari bir yaşam düzeyi sunma amaçlanmıştır. Sağlık hizmetleri ise ağırlıklı olarak genel vergilerle finanse edilmiş ve hizmetlerin sunulması bakımından basamaklı bir yapı oluşturulmuştur.

1980'lerden itibaren Muhafazakâr Parti öncülüğünde ve yeni sağ anlayışıyla sosyal güvenlik sisteminin özelleştirilmesi yönünde çalışmalar yürütülmüş; sosyal güvenlik bütçesini azaltmak amacıyla özel sigortaları ve ikinci basamak emeklilik sistemlerini teşvik eden yeni bir sistem yaratmaya çalışılmıştır. Bu amaçla ilk olarak sistemin maliyetlerine ilişkin genel nitelikli reformlara başvurulmuş; ardından sosyal yardımlara yönelik kapsamlı çalışmalar yürütülmüştür. Sosyal yardım kalemlerinin sayısı azaltılarak yardım tutarları düşürülmüş; yararlanma koşulları bakımından yardımlar sıkı şartlara bağlanmıştır. Ulusal sigorta kapsamında temel emeklilik sistemine ek olarak oluşturulan ikinci basamak emekliliğinin maliyet yükünü azaltmak amacıyla özel sigortaların ve özellikle bireysel emeklilik planlarının teşvik edildiği bir yapı inşa edilmiştir. Bu dönemde sağlık sisteminde de benzer şekilde özelleştirme eksenli girişimlerde bulunulmuş; kar amacı güden, hizmet satın alan ve hizmet satanlardan oluşan yeni bir sağlık hizmeti anlayışı oluşturulmuştur.

1990'lara gelindiğinde teşvik edilen özel sigortaların ve bireysel emeklilik planlarının olması gerektiği gibi işlemediği, çok sayıda yolsuzluk ve yanlış politikayla bireylerin aleyhine gelişmelerin yaşandığı gözlenmiştir. Neo-liberal eksende yapılan önceki değişikliklerin olumsuz sonuçlarını bertaraf etmek adına, bu dönemde çeşitli reform hareketlerine başvurulmuş; özel sigortaların toplum nezdinde yeniden güven sağlamaları amaçlanmıştır. Muhafazakâr Parti'nin iktidarda olduğu bu son dönem, bir bakıma 1980 dönemi reformlarının olumsuz sonuçlarını giderme veya asgari seviyeye indirme dönemi olmuştur.

1997'de iktidara gelen İşçi Partisi, yapılan reformlarla yapısıyla oynanan sosyal güvenlik sistemini yeniden işler hale getireceği taahhüdüyle yola çıkmış ve siyasi rotasında üçüncü yol ideolojisini benimsemiştir. Ancak yeni hükümetin vaatleri ile icraatları konusunda beklenen mutabakat sağlanamamış; İşçi Partisi hükümeti, önceki hükümetin yaratmış olduğu sosyal güvenlik sistemini kendine has bir yöntemle sürdürmeye devam etmiştir. Bir diğer ifadeyle, bu dönemde sistemi eski haline getirme yönünde girişimlere başvurulmamış; aksine, sağa yakın bir orta yol perspektifiyle bazı sosyal güvenlik reformlarına başvurulmuştur.

Oluşturulduğu zamanki haliyle bugünkü hali arasında çok sayıda farklılık bulunsa da, bugünkü sosyal güvenlik sisteminin temelini Beveridge raporuna dayandırmak mümkündür. Bugün itibariyle Birleşik Krallık'ta; primli sistem, primsiz sistem ve sağlık hizmetlerinden oluşan üçlü bir yapının varlığından söz edilebilir. Primli sistem esas itibariyle sosyal sigorta, mesleki sigortalar, bireysel emeklilik planları ve diğer özel sigortalardan oluşmaktadır. Primsiz sistem ise prim ödeme koşulu bulunmaksızın gelire bağlı olarak veya gelir koşulu aranmaksızın evrensellik ilkesi uyarınca herkese yapılan sosyal yardımlardan oluşmaktadır. Sağlık hizmetleri ise genel itibariyle vergilerle finanse edilen, basamaklandırma uyarınca hizmet verilen, kural olarak ücretsiz hizmet ve tedavilerden oluşan ancak kimi durumlarda bireylerden katkı alınan bir sağlık ağı olarak tanımlanabilir.

Primli ve primsiz sistemde sigortalılara yapılacak ödemeler risk esasına göre şekillenmiştir. Yaşlılık riski bakımından sosyal sigortadaki esas yardımlar temel emeklilik aylığı ve ikinci basamak ek aylık olmaktadır. Sürekli malullük bakımından temel yardımları iş ve destek ödeneği, engelli yaşam yardımı, bireysel serbesti yardımı ve bakım ödeneği oluşturmaktadır. Ölüm riski söz konusu olduğunda düzenlenen temel yardımlar ise sağ kalan eşe bağlanan aylık, ölüm ödeneği, ölüm yardımı ve vasi ödeneği şeklindedir.

Hastalık riski uyarınca sigortalıya yasal hastalık ödeneği ve iş ve destek ödeneği ödenmekte; analık riski bakımından ise yasal analık ödeneği, yasal babalık ödeneği, analık yardımı ve çocuk yardımı sağlanan temel yardımları oluşturmaktadır. İş kazası riski sonucunda sigortalının geçici malul kalması halinde iş ve destek ödeneği; sürekli malul kalması halinde ise iş kazası maluliyet yardımı; kaza sonucu ölüm gerçekleşmiş ise ölüm riski uyarınca belirtilen yardımlar devreye girmektedir. İşsizlik riskinde ise iş arama ödeneği temel yardım kalemini oluşturmaktadır.

Aile yardımları tamamen primsiz sistem uyarınca sağlanan yardımlar bütününe ifade etmektedir. Bu kapsamda sağlanan temel yardımları çocuk yardımı, çocuk vergi kredisi, çalışma vergi kredisi, gelir desteği ve evrensel kredi şeklinde sıralamak mümkündür. Bu yardımların bir kısmı bireylerin gelir durumuna göre yapılmakta; bir kısmı ise gelir durumuna bakılmaksızın koşulları sağlayan herkese yapılmaktadır. Birleşik Krallık'taki sosyal yardım uygulamalarının aile kurumunu merkezine alacak şekilde gerçekleştiğinden söz etmek yanlış olmayacaktır.

Birleşik Krallık'ta sağlık hizmetleri, genel vergilerle finanse edilen ulusal sağlık sistemi uyarınca işlemektedir. Sağlık hizmeti veren sağlık birimlerinin yapılanması yerelden genele doğru gelişmekte; sağlık hizmetlerinin öncelikle yerel birimler aracılığıyla sağlanması amaçlanmaktadır. Yerel ve genel birimler ayrımı dışında, sağlık hizmeti veren kurumlar basamaklandırma esasına göre de ayrılmaktadırlar. Buna göre ilk basamakta temel sağlık hizmetleri sunan birimler yer almakta; ikinci ve sonraki basamaklarda ise özel sağlık birimleri ve diğer hizmetleri sunan birimler bulunmaktadır.

Belirtmek gerekir ki, her ne kadar 1980'lerde tüm dünyada olduğu gibi Birleşik Krallık'ta da özelleştirme yolunda girişimlerde bulunulsa da, bugün itibarıyla Birleşik Krallık sosyal güvenlik sistemi sosyal niteliğini yitirmemiştir. Ancak yaşlı nüfusun gün geçtikçe artması ve sistem dengesinin riskler barındırması, emeklilik yaşının kademeli olarak yükseltilmesi sonucunu doğurmuştur. Bir diğer ifadeyle, bugün Birleşik Krallık'ta sistemin olası bir tıkanıklığına karşı birincil önlem, emeklilik yaşının yükseltilmesiyle oluşturulmuştur. İkincil olarak, Beveridge Raporu'nda düzenlendiğinin aksine, ulusal sigorta kapsamındaki prim ve yardım tutarlarında teklik ilkesi de günümüz itibarıyla anlamını yitirmiş bulunmaktadır. Önümüzdeki vergi yılından itibaren uygulamaya koyulacak yeni emeklilik sistemiyle maktu oranlı temel aylık ve ek nitelikli aylık uygulaması birleştirilmiş; sigortalılara tek bir aylığın bağlanacağı düzenlenmiştir. Böylelikle ulusal sigorta sistemindeki kazanca bağlı emeklilik aylığı sisteminin ek niteliği ortadan kaldırılmış ve bu uygulama temel aylığın esasını oluşturmuştur.

Kaynakça

- Alcock, P. (1999). Development of Social Security. *Introduction to Social Security* (Ed: J. Ditch). London: Routledge, ss. 43-67.
- Aksakoğlu, G. ve Giray, H. (2006). Birleşik Krallık'ta Ulusal Sağlık Hizmetinin Öyküsü. *Toplum ve Hekim*, 21 (5-6), ss. 1-16. <http://webb.deu.edu.tr/halksagligi/doc/yazilar/ga-birlesikkrallik.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2015)
- Ateş, H. ve Demirel, D. (2014). Üçüncü Yol ve İngiltere'de Blair Dönemi Kamu Reformları. *Amme İdaresi Dergisi*, 47 (3), ss. 1-18.
- Beer, A. (2012). United Kingdom. *International Perspectives on Social Security Reform* (Ed: R. G. Penner). Washington: Urban Institute Press, ss. 111-133.
- Beveridge, W. (1942). *Social Insurance and Allied Services*. London: HMSO. [http://www.who.int/bulletin/archives/78\(6\)847.pdf](http://www.who.int/bulletin/archives/78(6)847.pdf) (Erişim Tarihi: 09.10.2015)
- Birlik, E. (1950). İngiltere'de Sağlık Hizmetleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (3-4), ss. 192-213.
- Blake, D. (2003). The UK Pension System: Key Issues. *Pensions: An International Journal*, 8 (4), ss. 330-375.
- Bonoli, G. (2000). *The Politics of Pension Reform*. Cambridge: Cambridge University Press, ss. 52-85.
- Chung, W.; Disney, R.; Emmerson, C. ve Wakefield, M. (2008). Public Policy and Retirement Saving Incentives in the United Kingdom. *Pension Strategies in Europe and the United States* (Ed: R. Fenge; G. de Menil ve P. Pestiau). London: MIT Press, ss. 169-209.
- Connell, A. (2011). *Welfare Policy Under New Labour The Politics of Social Security Reform*. London: I.B. Tauris.
- Demircan, Ç. (2010). Üçüncü Yol ve Yolun Sonu. *Memleket Siyaset Yönetim*, 5 (12), ss. 201-226.
- Department of Health (DH) (2013). *Guide to Healthcare System in England*. https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/194002/9421-2900878-TSO-NHS_Guide_to_Healthcare_WEB.PDF (Erişim Tarihi: 30.10.2015)
- Dilnot, A. ve Webb, S. (1988). The 1988 Social Security Reforms. *Fiscal Studies*, 9 (3), ss. 26-53.
- Disney, R. (2001). The UK System of Pension Provision. *Pension Reform in Six Countries* (Ed: A. H. Börsch-Suppon ve M. Miegel). Heidelberg: Springer, ss. 87-109.
- European Commission (EC) (2013). *Your Social Security Rights in the United Kingdom*. http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20UK_en.pdf (Erişim Tarihi: 29.10.2015)
- Evason, E. (1999). British Pension Policies Evolution, Outcomes and Options. *Introduction to Social Security* (Ed: J. Ditch). London: Routledge, ss. 97-117.
- Galasso, V. (2006). *Political Future of Social Security in Aging Societies*. London: MIT Press, ss. 159-179.
- George, V. (1973). *Social Security and Society*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Gaiimo, S. ve Manov, P. (1999). Adapting the Welfare State: The Case of Health Care Reform in Britain, Germany and the United States. *Comparative Political Issues*, 32 (8), ss. 967-1000.
- Glennerster, H. (1995). *British Social Policy since 1945*. Cornwall: Blacwell Publishers.
- Griggs, E. (1991). The Politics of Health Care Reform in Britain. *The Political Quarterly*, 62 (4), ss. 419-430.

- Guardiancich, I. (2010). *United Kingdom Current Pension System: First Assessment of Reform Outcomes and Output*. http://www.ose.be/files/publication/2010/country_reports_pension/OSE_2010_CRpension_UK.pdf (Erişim Tarihi: 29.10.2015)
- Harris, N. (2000). *Social Security Law in Context*. New York: Oxford.
- Hill, M. (1990). *Social Security Policy in Britain*. Aldershot: Edward Elgar Publishing.
- Hyde, M.; Dixon, J. ve Joyner, M. (1999). "Work for Those That Can, Security for Those That Cannot": The United Kingdom's New Social Security Reform Agenda. *International Social Security Association*, 52 (4), ss. 69-86.
- Kaufmann, F. X. (2013). *Variations of the Welfare State: Great Britain, Sweden, France and Germany Between Capitalism and Socialism*. (Çev: Thomas Dunlap), Heidelberg: Springer, ss. 92-114.
- Liu, L. (1999). Retirement Income Security in the United Kingdom. *Social Security Bulletin*, 62 (1), ss. 23-46.
- Lucas, H. (1977). *Pensions & Industrial Relations*. Oxford: Pergamon Press.
- Marier, P. (2008). *Pension Politics: Consensus and Social Conflict in Aging Societies*, London: Routledge, ss. 146-173.
- Munnell, A. H. ve Steven, A. S. (2006). *Social Security and the Stock Market: How the Pursuit of Market Magic Shapes the System*. Michigan: W. E. Upjohn Institute for Employment Research, ss. 69-90.
- NHS England (2014). *Understanding the New NHS*. <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2014/06/simple-nhs-guide.pdf> (Erişim Tarihi: 30.10.2015)
- Nobles, R. (1996). Pensions Act 1995. *The Modern Law Review*, 59 (2), ss. 241-260.
- Page, R. M. (2007). *Revisiting the Welfare State*. Berkshire: Open University Press.
- Paton, C. (2001). New Labour's Health Policy: The New Healthcare State. *New Labour, New Welfare State* (Ed: M. Powell), Bristol: The Policy Press, ss. 51-75.
- Paton, C. (2002). Cheques and checks: New Labour's Record on the NHS. *Evaluating New Labour's Welfare Reforms* (Ed: M. Powell), Bristol: The Policy Press, ss. 127-143.
- Paton, C. (2014). Garbage-Can Policy Making Meets Neo Liberal Ideology: Twenty Five Years of Redundant Reform of the English National Health Service. *Social Policy & Administration*, 48 (3), ss. 319-342
- Royle, E. (2012). *Modern Britain: A Social History 1750-2010*. London: Bloomsbury Publishing.
- Sallan Gül, S. (2000). Yeni Sağ Sosyal Güvenlik Anlayışının Tarihsel Bağlantıları: İngiltere ve Türkiye Örnekleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 40 (3-4), ss. 51-66.
- Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) (2012). *Avrupa Birliği'nde Sosyal Güvenlik*, Ankara: SGK.
- Social Security Programs Throughout the World (SSPTW). (2014). *United Kingdom*, ss. 318-325. <https://www.socialsecurity.gov/policy/docs/progdsc/ssptw/2014-2015/europe/united-kingdom.pdf> (Erişim Tarihi: 28.10.2015)
- Tang, K. I. ve Midgley, J. (2008). The Origins and Features of Social Security. *Social Security, the Economy and Development* (Ed: J. Midgley ve K. I. Tang). New York: Palgrave Macmillan, ss.17-50.
- Taylor-Gooby, P. (2006). UK Pension Reform: A Test Case for a Liberal Welfare State. *Ageing and Pension Reform Around the World* (Ed: G. Bonoli ve T. Shinkawa). Cheltenham: Edward Elgar, ss. 116-136.

- Tuncay, A. C. ve Ekmekçi, Ö. (2015). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri* (17. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Walker, C. (2001). The Forms of Privatization of Social Security in Britain. *Marketization of Social Security* (Ed: J Dixon ve M. Hydeman). Westport: Greenwood Press, ss. 123-142.
- Whitehouse, E. (1998). *Pension Reform in Britain*. https://mpra.ub.uni-muenchen.de/14175/1/MPPRA_paper_14175.pdf (Erişim Tarihi: 23.10.2015)
- <https://www.gov.uk/additional-state-pension> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)
- <https://www.gov.uk/calculate-state-pension> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)
- <https://www.gov.uk/child-benefit-rates> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/dla-disability-living-allowance-benefit/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/employers-maternity-pay-leave> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/employment-support-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/guardians-allowance/eligibility> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/income-support/eligibility> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/industrial-injuries-disablement-benefit/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/jobseekers-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/over-80-pension/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/personal-pensions> (Erişim Tarihi: 29.01.2016)
- <https://www.gov.uk/state-pension> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/statutory-sick-pay> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/sure-start-maternity-grant/overview> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/widowed-parents-allowance/what-youll-get> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/government/publications/industrial-injuries-disablement-benefits-technical-guidance/industrial-injuries-disablement-benefits-technical-guidance#appendix-1-list-of-diseases-covered-by-industrial-injuries-disablement-benefit> (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- <https://www.gov.uk/government/publications/rates-and-allowances-national-insurance-contributions/rates-and-allowances-national-insurance-contributions> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)
- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/418090/new-state-pension-glossary-of-terms.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)
- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/448136/current_State_Pension_scheme_July_2015.pdf (Erişim Tarihi: 25.01.2016)
- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/480248/Your_State_Pension_explained_autumn_15.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)
- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486647/Introduction_to_the_new_State_Pension_dec_2015.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)
- https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/486479/state-pension-stakeholder-questions-and-answers-161215.pdf (Erişim Tarihi: 28.01.2016)
- <https://www.lovemoney.com/news/17465/auto-enrolment-the-alternatives-to-nest> (Erişim Tarihi: 21.01.2016)